

ДВАДЕСЕТСЕДМА СТАТУСНА КОНФЕРЕНЦИЈА

ХАГ, 20. АВГУСТА 2007. ГОДИНЕ

Устаните молим

Међународни кривични суд за бившу Југославију заседа

Изволите седите.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине секретару молим вас да најавите предмет.

Секретаријат: Добро јутро, часни суде, ово је предмет ИТ 0367 ПТ Тужилаштво против Војислава Шешеља.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Поздрављам све присутне данас, 20. августа 2006. године, госпођу Дал и њене сараднике, господина Шешеља као и све присутне који нам данас помажу. Као што вам је познато ова статусна конференција само је наставак прекинуте седнице која је дакле, прекинута у петак у 19, 10. Наставићемо са радом и започећу рад тиме што ћу дати реч господину Шешељу који прошли пут није имао прилику завршити. Био сам присиљен прекинути га због тога што је било већ врло касно. Дакле, господине Шешељ дајем вам реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, ја сам прошли петак почео да говорим о релевантности доказног материјала који ми доставља Тужилаштво. Тужилаштво је до сада обелоданило до 1000 докумената од отприлике укупно 4000. И обелодањује ми на друге начине још неке документе попут захтева за примања к знању документарних доказа. Многи од тих докумената апсолутно нису релевантни и представљају само баласт којим сада мене затрпавају, а не омогућавају ми заправо нормалан рад. Ако тако наставе да ми достављају нерелевантне документе онда мени ова нова ћелија неће бити довољна као магацин. Мораћу отприлике на цели спрат у затворској згради да се проширим. Морам вам то илустровати господине судија. Зато сам донео три регистратора па ако ћете бити љубазни да наложите службенику суда да ово преузме да само погледате на тренутак, а ја ћу вам рећи о чему се ради. То су ова три регистратора. Доставили су ми комплетне фотокопије црквених књига из места Хртковци у Војводини, дакле, књиге рођених, крштених, венчаних, умрлих од 1945. до 2000. године. Апсолутно нерелевантно. Постоје статистички подаци о становништву Хртковаца, поименично се знају сви становници и ранији и садашњи, то је једно село од неколико хиљада становника у општини Рума и за тим није било никакве потребе. Ово је само илустрација како они раде. Ту ћете видети копију Устава СФРЈ из 1974. године, већ сам добио три примерка. Књигу Борислава Јовића "Последњи дани СФРЈ" од преко 400 страна, три пута су ми испоручили. Једном 2006. године и сада у два примерка. Шта се сада десило. У једном пакету, у једној кутији у коју стаје пет регистратора, у једном регистратору цела фотокопија књиге Борислава Јовића. У другом регистратору цела фотокопија књиге Борислава Јовића, радили различити људи и онако насумице трпали без икакве међусобне координације и тако ми испоручују. Ја знам да је Тужилаштво навикло да те ствари ради у свим другим предметима. Они су навикли и да већина адвоката то не погледа, не чита, не претражује, а сада су наишли на некога ко то бар све прелиста. Погледа. И одједном проблеми. Ја сам прошли пут рекао, ако се сећате, да ћу инсистирати сходно Правилнику о поступку и доказима да Тужилаштво за сваки поднети документ образложи зашто је тај документ релевантан. Да изнесе основе његове релевантности. Оно је то обавезно по правилнику. У другим предметима то нису радили, јер одбрана није тражила, адвокат погледа, документ се наизглед не тиче његовог клијента па пусти да уђе у спис. И тако се списи нагомилавају. Списи суд-

ски морају бити рационално саздани и морају садржати искључиво релевантна документа. И процес се може одвијати искључиво на релевантним документима. Овде се процеси углавном не одвијају на тај начин, можда има негде неки изузетак на који ја нисам наишао, а у мом предмету ово је само илустрација. Био би дугачак списак када бих вам објашњавао шта ми све достављају. Неколико пута исти текст програмске изјаве оснивача Српске Демократске Странке Крајине Јована Рашковића, па Статут те странке, па оснивачку скупштину Српске Демократске странке Босне и Херцеговине у неколико наврата, па фотокопије разних закона у неколико наврата истих текстова. Па онда уубенике Војне Академије, командно штабне академије, и ратне школе односно генералске школе како се то звало.

Тужилаштво ми и даље доставља документе на енглеском језику. Ја сам им два велика пакета тих докумената вратио. У најновијем писму ме обавештавају да ми шаљу и на српском и на енглеском јер постоје те посебне ознаке само за текстове на енглеском, па би ми то могло требати. Мени никада ништа неће требати што је на енглеском језику. Ако документа на српском немају неку ознаку која је потребна, онда је то проблем Тужилаштва, а не мој проблем. Мени ће морати да идентификују документ који је на српском, јер ја на енглеском језику не знам шта стоји у документу нити ме интересује. Али, успутни понеки документ доставе искључиво на енглеском очекујући да ја то нећу прегледати. Ја сам им два поднеска поднео протеклих дана и тачно сам назначио које сам документе добио искључиво на енглеском језику. Некада је то био пун регистратор докумената о културном наслеђу Босне и Херцеговине, исламској култури и тако даље. Мени то треба на српском језику и они то морају превести на српски језик, а ту има око 1000 страна, колико ја процењујем. А они то још нису превели. Мислили су у гомили проћи ће и то. Не може да прође ништа. Апсолутно ништа ни птица не може да пролети у овоме предмету.

Даље, рекао сам вам већ да документа која су потенцијално ослобађајући материјал углавном не обелодањују. Спорадично добијем понешто, то је занемарљива бројка у односу на оних 207.000 страна што су сами признали да постоји и да су ми покушали обелоданити у електронском облику.

Затим, сусрећем се са проблемима захтева Тужилаштва да се одређени документи уврсте у спис уз раније изјаве и сведочења мртвих сведока. Постоји пет мртвих сведока у мом предмету, од којих су најмање тројица сведочила у ранијим предметима. Неки су још заштићени иако су одавно мртви, јер Тужилаштво на томе инсистира, ја нећу поменути зато ниједно име, нећу помињати ни ове који нису заштићени ни оне који су заштићени. Ја ћу се прво супротставити сваком уношењу у спис изјава мртвих сведока. Поготово изјаве на пример Милана Бабића. Својим самоубиством у току сведочења у предмету Милан Мартић, Бабић је демантовао све што је раније изјављивао и о чему је раније сведочио. На најупечатљивији начин је то демантовао. Нема бољег и веродостојнијег начина да се демантује да су оно све раније биле лажи испричане по налогу Тужилаштва. Такав је случај са још неким сведоцима. Један је убијен у мафијашком обрачуна, јер је био умешан у убиство београдског гангстера Аркана. А други је такође извршио самоубиство. Још му је име заштићено нећу га помињати. Тај је овде суђен, одлежао казну, вратио се кући и извршио самоубиство. Тужилаштво ми уопште није доставило сведочења Милана Бабића и ових других сведока у другим предметима. Милан Бабић је сведочио у предмету Милошевић, у предмету Крајишник, и делимично у предмету Мартић. Тужилаштво ме обавештава да је поднело захтев да се та сведочења уврсте у спис, доставља ми део докумената који су уз Бабићево сведочење уврштени у спис, а нигде нема тих његових сведочења. На једном папиру наводи да постоји споразум о признавању кривице, и о утврђеним чињеницама и тако даље, ни та ми документа нису доставили. Ја не могу да се изјасним дефинитивно да ли прихватам уврштавање тих изјава и сведочења у спис или не док их све комплетно не добијем. Ја сам вас обавестио у једном поднеску да ћу ја то оспоравати, а да не могу дефинитивно да оспоравам док то не добијем. А када ћу то добити. Сада је крајње време да ја то добијем. Не мо-

гу ја пет дана пред почетак суђења добити 300.000 докумената. Сада их морам добити ако ће суђење почети у новембру месецу. Ево ја сам спреман. Сада нека ми испоруче све документе, ја сам спреман за процес у новембру. Нека ми испоруче све и месец дана пред почетак суђења, довољно ми је. Нека буде 400.000, читаћу. Али, шта ће се овде десити, ја то знам јер се то дешавало у другим предметима. Део ће ми испоручити, а највећи део неће него ће то sukcesивно долазити. Шта ће мени ослобађајући материјал за који је Тужилаштво знало још 2003. године и раније, ако ће тај ослобађајући материјал мени бити достављен када се првостепени поступак заврши. Каква је онда сврха тог достављања. Он мора бити достављен пре почетка суђења.

Ја вам предлажем, господине судија, да обавезете Тужилаштво да ми сва документа доставе месец дана пред почетак суђења, сва релевантна документа и по правилу 66 и по правилу 68. И да им ставите до знања да након почетка суђења не могу више доставити ниједан документ нити уврстити у спис за који су знали пре почетка суђења, а нису ми га благовремено доставили. Ја не искључујем могућност да они касније дођу до неког новог релевантног документа, то се дешава у сваком процесу, у току процеса се нешто сазна, неки документ се прибави и тако даље. То поштујем. То може да се накнадно достави и да иде у спис. Али оно што је било познато Тужилаштву пре почетка процеса не може накнадно да се објављује. Ја сам онда жртва тог процеса. Како ја могу да се браним на тај начин.

Рекао сам вам већ да се у потпуности слажем да процес почне 7. новембра. Ја сам нестрпљив, већ пет година једва чекам да почне тај процес. Али, да се многе ствари пре тога разјасне. Тужилаштво има много више сведока чија су имена заштићена него незаштићених сведока. Они морају сва та имена објавити најмање месец дана пред почетак процеса, не пред излазак тог сведока пред Судско веће, свака одлука која је протеклих година доношена о заштитним мерама садржала је одредбу да се имена морају обелоданити месец дана пре почетка процеса, мислим седам или осам, да је таквих одлука било. Не могу се тачно сетити. Месец дана пред почетак процеса. Прошле године су покушали да почну процес, а да ми нису обелоданили, пет шест имена су ми обелоданили петнаест дана пред почетак процеса. А остала имена уопште нису и Судско веће је то толерисало. Ја мислим да ви то нећете толерисати, господине судија и ваше колеге који буду именовани за овај предмет, јер ја онда морам прибећи неким другим методама ванинституционалне борбе. Ја се чврсто држим и Статута и Правилника и инсистирам на својим правима. Ако ми се права брутално газе онда морам прибећи неким другим видовима борбе.

И почела је расправа прошли пут о питању начина извођења доказа оптужбе. Тужилаштво је и само недавно у једном документу признало да ће у већини случајева инсистирати на прихватању изјава у спис. Ја се томе категорички супротстављам. Сведоци по правилу морају уживо сведочити у судници. Одредбе 92 бис, тер и кватер изведене из правила 89 (ф) важе само у изузетним случајевима. Тамо се каже у интересу правде. Тај интерес правде се прво мора доказати. У сваком конкретном случају се прво мора доказати да је у интересу правде да се изјава сведока уврсти директно у спис без главног испитивања па тек онда да се тако поступи. Они то сувише олако раде. Навикли су у неким другим предметима. Али то није позитивна судска пракса која се може толерисати и која се мора следити. То су деформације неких других процеса овде, веома тешке деформације.

Ја сам размишљао на који начин да томе парирам ако у неком несретном случају ваше судско веће одлучи да то ипак прихвати у оној мери у којој је то Тужилаштво тражило. И ја сам све ближи помисли, још нисам дефинитивно одлуку донео, да је у тој варијанти онда најбоље да ја одустанем од унакрсног испитивања. Нема главног испитивања нема ни унакрсног. Ја кажем сведок лаже и то је довољно. Зашто бих се ја бавио унакрсним испитивањем ако ми овде дође зомбирани сведок. Сведок који није у стању ни да поново оно што му је Тужилаштво написао у изјави. У једном документу Тужилаштво каже да су неки од сведока захтевали такав поступак.

То је један од најновијих докумената Тужилаштва. Па наравно, не могу ти јадни људи ни поновити све оно што им је Тужилаштво написало. Можда могу ако их ја подсетим кроз унакрсно испитивање. Али овако из главе да говоре о 15, 20 страна свог лажног сведочења они то не могу. Обично су то људи мале памети који пристану да лажно сведоче, а онда их Тужилаштво настоји заштитити на разне друге начине. Може се некада десити да се нека изјава унесе у спис у оправданом случају и ако то не буде превршило неку разумну меру ја нећу имати ништа против тога. Али ако то буде редовна пракса онда можете имати процес без мог учешћа. Зашто бих ја себи дозволио да унакрсно испитујем сведоке чије сведочење нисам ни чуо. Немам никаквог разлога. То је једна од варијанти, ја се још нисам дефинитивно за њу определио.

Недавно ми је Тужилаштво прво послало стари претпретресни поднесак са новим датумом из јуна месеца ове године. Као Тужилаштво обелодањује тај претпретресни поднесак. А, он је обелодањен пре неколико година. Зашто је поново обелодањиван. Па се нашао на интернету. А онда, после неколико дана, добијам нови претпретресни поднесак и он није комплетан. Зашто. Неколико фуснота је премазано црном бојом. То није коначна верзија претпретресног поднеска. Коначна верзија претпретресног поднеска мора бити достављена шест недеља пре претпретресне конференције. Ако је иједна реч премазана црном бојом то није коначна верзија. А ви ћете видети најмање три фусноте, а можда и више премазано је црном бојом. Те референце су саставни део текста. Каква је то сада игра. Како је могу да одговарам на претпретресни поднесак који није коначна верзија.

Тужилаштво у том претпретресном поднеску опет третира на исти начин, као у ранијем претпретресном поднеску, базу злочина у западној Славонији, у Босанском Шамцу, у Брчком, у Бијељини. Шта то сада значи. Је ли то враћено у оптужницу. Немам ништа против да се врати, али да се онда напише у оптужници то је враћено и то садржи оптужница. Претпретресни поднесак не сме да обрађује ништа што није садржано у оптужници. Само Тужилаштво не зна шта да ради са својом оптужницом. Недавно је поднело захтев за измену оптужнице. А онда долази поднесак Тужилаштва у коме одустају од захтева да се мења садржај, чини ми се параграф 5. Ви сте то добили недавно, претпостављам. Шта то сада значи. У јуну траже да се промени, сада одустају делимично од те промене, а докле ће то тако. Само што сам се прилагодио за нову варијанту сада се опет мења. Знате шта се десило? Ја сам имао дугачак поверљив телефонски разговор са својим правним саветницима, надуго и нашироко смо коментарисали управо те промене параграфа 5. Констатовали смо да је Тужилаштво направило тешку грешку, изругивали се чак Тужилаштву због те грешке. А тај телефонски разговор, који не би смео да буде прислушкиван очигледно је прислушкиван, транскрипти су достављени Тужилаштву и Тужилаштво брже боље одустаје од промена у параграфу 5. Ја то не могу на неки други начин објаснити него овако. То се десило. Иако је забрањено прислушкивање тог телефонског разговора, моји правни сарадници га снимају. И ја вам могу доставити снимак па да то проверите, снимак нашег разговора. Ја имам право да то обелоданим бар вама. То је мој поверљиви разговор са правним саветницима. Преко поверљивог телефона у затвору.

У једном од докумената који ми је недавно достављен стоји, то је извештај Тужилаштва о обелодањивању материјала наведеног у одлуци по поднеску 240, од 25. јула 2007. године, мени је достављено 31. јула, у параграфу 4 стоји "Тужилаштво је обавештено о томе да је штампање следећег материјала завршено и да се сада бирају релевантни делови материјала који ће бити прослеђени служби за језичке и конференцијске услуге." Дакле, они немају намеру да ми преведу комплетне материјале него да бирају релевантне, по њиховој процени релевантне, делове и да ми само то доставе. Шта то значи, не могу они бирати релевантне делове било ког документа. Они мени морају доставити целовит документ ја ћу бирати шта је за мене релевантно или не, а не они. Мора све бити преведено.

То би било, надам се да нисам био претерано опширан, у најкраћим цртама у којима сам могао уопште да изложим неколико мојих запажања о најновијој ситуацији која се тиче припрема за суђење.

Хвала вам на стрпљењу.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Хвала господине Шешељ. Госпођо Дал, господин Шешељ је управо поставио низ питања. Даћу вам реч да одговорите на то и након тога ћу ја узети реч. Дакле, изволите.

Тужилац Кристин Дал: Хвала господине судија. Признаћу вам да ме мало брине параноја господина Шешеља што се тиче његовог поверљивог телефонског разговора. Ми немамо транскрипата било каквих таквих разговора, а и то показује да је господин Шешељ забораван. Што се тиче промене 5. параграфа оптужнице ми смо то учинили након што је он приговорио на уклањање тога из оптужнице. Он је с правом навео да је Расправно веће затражило од Тужилаштва да наведе природу оптужби против господина Шешеља и када сам поново погледала документ видела сам да је реч о правним аргументима који спадају у претпретресни поступак и не видим да је била погрешка уклонити то. Нити да је остало унутра не би било погрешка дакле, одговарамо на то, на тај приговор, тиме да је потребно да остане у другој оптужници против њега. Дакле, нема никаквог темеља за ово што нам господин Шешељ приговара да смо слушали његове разговоре. И да му то иде на уштрб.

Ако можемо прећи на затворену расправу, хтела бих нешто говорити у вези са процедуром доставе докумената, у претпретресном поступку.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине Шешељ...

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, ја се енергично супротстављам преласку на затворену седницу, јер образложење није адекватно. Образложење није сходно Правилнику о поступку и доказима, нема разлога за затварање седнице. Седница се може затварати само уколико долази до помињања имена заштићених сведока или поверљивих докумената. Начин достављања материјала није један од разлога због којих би се могла затворити седница.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, ако сам вас добро схватио ви хоћете да пређемо на затворену расправу да бисте спомињали имена која су уклоњена из претпретресног поступка везано за заштићене сведоке. Због тога сте то тражили зар не. Да или не.

Тужилац Кристин Дал: Да, да расправљамо о поверљивим документима.

Ако не захтевате објашњење за измене у претпретресном поднеску у том случају ћу прећи на другу тему.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Другим речима хоћете да говоримо о томе да сте у претпретресном поднеску прецртали неке делове, избацили неке делове јавног не-заштићеног документа.

Тужилац Кристин Дал: Господине судија, не желим разговарати о документима који су поверљиво поднесени на отвореној расправи. Господин Шешељ не разуме процедуру и то показује да не може наставити у одсутности неког правног помоћника, треба му правна помоћ.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Чекајте мало, ја сам са пажњом слушао господина Шешеља и нисам приметрио да у његовом духу влада било каква забуна, напротив, како време одмиче то је он већи експерт што се тиче процедуре која се примењује пред овим судом. Према томе, не видим где би била забуна или збрка. Дакле, нема разлога да идемо на затворену расправу осим ако желите спомињати имена заштићених сведока. У противном мо-

лим вас реагујте на оно што је он покренуо и он је сам рекао да не наводи никакво име заштићеног сведока.

Тужилац Кристин Дал: Забринута сам због онога што се тиче претпретресног поднеска, али реч је о поверљиво поднесеним документима. Не желим о томе говорити на отвореној расправи.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: А поднесци који су поверљиво поднесени, ако се добро сећам, реч је о ономе што сте поднели ради заштитних мера за сведоке, је ли тачно. Не, варам се.

Тужилац Кристин Дал: Овог часа разговарамо о претпретресном поднеску

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, али претпретресни поднесак, имам га овде на столу, он је незаштићени документ, јавни докуменат постао је јавни у међувремену, јер је 31. 7. 2007. године регистрована јавна верзија тог документа. Имам га ту.

Тужилац Кристин Дал: То је тачно господине судија...

Председавајући судија Жан Клод Антонети: А у тој јавној верзији овог документа постоји неколико страница, мада их је веома мало, реч је заправо о белешкама у дну странице које су прекрижене. Је ли ви о томе желите да говорите.

Тужилац Кристин Дал: Нисам сигурна на које документе мисли господин Шешељ јер смо ми предали јавну верзију претпретресног поднеска, а онда смо тражили да претходна верзија оне које су раније поднете добију поверљиви статус, и верујем да је то све и обављено.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Чујте, можете да наставите, ја не видим ниједан разлог да пређемо на полузатворену седницу. Знамо да постоји претпретресни поднесак. Знамо да постоји и поверљива верзија претпретресног поднеска, а као што постоји и једна јавна верзија овог поднеска. Дакле, молим вас да своју аргументацију изнесете на основу јавне верзије с обзиром да се ми тренутно налазимо на јавној седници.

Тужилац Кристин Дал: Господин Шешељ је добио примерке како би могао да уочи разлике између јавне и поверљиве верзије. Уколико су му неопходна допунска објашњења у погледу тога зашто смо упутили тај материјал, ја бих молила да ми упути једно писмо и мени ће бити задовољство да му разјасним из ког разлога је Тужилаштво поднело ове поднеске. Такође, када је реч о исказу Бабића, који је предмет поднеска по правилу 92 кватер, верујем, он се налази код Секретаријата и верујем да су они предузели превод ових поднесака. Што се тиче заштитних мера ...

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Сачекајте само тренутак госпођо, враћам се на оно што је већ рекао господин о Бабићу, ја сам пажљиво пратио шта он говори и то из ког разлога. Десило да сам игром случаја био судија приликом потврђивања оптужнице против господина Бабића. Јасно вам је дакле, да када сам сазнао за самоубиство господина Бабића то ме се на изванредан начин дотакло. Е сада, према речима господина Шешеља, Бабић је сведочио у неколико предмета које је господин Шешељ и навео, и према његовим речима постоје документи који се односе на ове исказе, а које би он желео да добије. Због чега, он је мало-час објаснио да с обзиром на то да је Тужилаштво предало поднесак како би Претресно веће усвојило у спис сведочење господина Бабића из одређених предмета неопходно је да он има на располагању сва документа која се односе на сведочења господина Бабића. Господин Шешељ нам, међутим, каже, да он ту документацију нема. Е сада, да ли сте ви тачно упутили на све исказе господина Бабића и да ли су ови искази упућени господину Шешељу. То је суштински проблем. Јер он каже да нема пуну документацију. Штавише, он је додао и нешто што сам управо сада сазнао, јер често када човек слуша заправо тек онда сазна неке ствари, дакле, ја сам

то тек сада сазнао и тек се сада заправо упознајем са суштином питања. Он каже да је наводно господин Бабић оповргао оно што је раније рекао, да је он у ствари у неку руку порекао своје раније изјаве, своје раније исказе. Е сада можда ту постоји одређена потешкоћа. Уколико господин Шешељ објашњава да је господин Бабић оповргао своје раније исказе треба видети најпре шта је рекао господин Бабић када је оповргао своје раније исказе, а неопходно је имати и те саме раније исказе.

Тужилац Кристин Дал: Тако је, часни суде, ви сте потпуно у праву. Да он јесте себе оповргао, то јесте нешто што бисмо ми свакако обелоданили међутим, ја за тако нешто никада нисам чула. Господин Шешељ је изнео низ оптужби на рачун господина Бабића за које ја не видим да су било чиме поткрепљене.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Ја ћу онда поставити питање господину Шешељу. Ви сте малочас рекли да је господин Бабић оповргао неке своје исказе којом приликом, када, како? Да ли је то било када је сведочио у предмету Мартић? Приликом ког предмета се то догодило, јер госпођа Дал изгледа није са тиме упозната, а и ја сам управо сазнао за тај догађај.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, могуће да је било проблема у преводу. Ја сам био врло јасан и прецизан на српском језику. Изјавио сам да је самим чином самоубиства у току сведочења у предмету Милан Мартић, Милан Бабић оповргао сва своја ранија сведочења. Чин самоубиства је начин оповргавања. То је конкудентна радња. Он се убио у току самог сведочења. Ја тако тумачим његов чин самоубиства. И био сам врло прецизан на српском језику. Како вам је преведено то не знам. У другом случају, где нисам поменуо име сведока јер је још увек заштићено сведок је одлежао казну, вратио се кући привидно неколико недеља мирно живео, и онда извршио самоубиство. Дакле, када није имао никаквог спољног разлога за самоубиство. То су облици оповргавања лажног сведочења. То је моје тумачење.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, дакле, оно што ви нама кажете јесте да је то ваше тумачење. Ви полазите од идеје да неко ко изврши самоубиство самим тим чином доводи у питање оно што је евентуално изјавио раније. Али то је искључиво ваше тумачење смрти господина Бабића као и оног лица које је одлежало казну, вратило се кући и извршило самоубиство без очигледног разлога. Дакле, то је искључиво ваше тумачење.

Проф. др Војислав Шешељ: ...моје тумачење али уз низ аргумената које наводим за ту тезу.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, можете да наставите госпођо Дал што се тиче господина Бабића сада нам је све јасно.

Тужилац Кристин Дал: Ја сам желела да се осврнем на наш захтев за заштитне мере. С обзиром на ваше упутство у петак, с обзиром на редослед сведока, желела бих да изменим наш захтев и да га прилагодим упутствима које смо добили у петак. Ми бисмо желели да се они сведоци за које смо тражили доцније обелодањивање, дакле обелодањивање након почетка поступка да се тај захтев измени и да се обелодањивање одложи до неког разумног периода пре него што се они појаве на суду. Када смо разговарали о томе у петак часни судија је наговестио да, с обзиром на то да су сведоци чекали да дају исказ, није битно уколико сачекају још мало до тренутка када ће сведочити. Одлагање њиховог исказа није оно што изазива забринутост. Оно што изазива забринутост јесте чињеница да је њихов идентитет изложен ризику да буде обелодањен већ веома дуго. Ми бисмо желели да будемо сигурни да смо спречили сваки безбедносни ризик коме би они могли бити изложени и желела бих да пратим ваше предлоге када је реч о извођењу наших доказа и да предложим да се обелодањивање одложи до тренутка ...

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, ви сте заиста предали један поднесак ради заштитних мера за неколицину сведока, нећу наводити њихова имена нити бројеве под којима се они воде, одбрана у личности господина Шешеља је изнела своје коментаре за сваког појединачног сведока, односно за вашу аргументацију у вези са њима. Ја сам се темељно позабавио овим питањем и Претресно веће, у овом случају ја лично, треба да донесе одлуку у року од неколико дана. Дакле, за мање од две недеље ће ово питање бити решено, јер је сав посао у вези са тим већ обављен. Дакле, сада смо у фази привођења крају поступка доношења одлуке. Ви сте ми малочас саопштили сте, да након наше седнице у петак, радни план који сам вам ја предложио тај план усвојили. Наиме, они сведоци који су били у пасусу (и) сведочиће на крају биће дакле, сведока који ће најпре дати исказ о чињеницама, односно о злочинима о кривичним делима која су почињена у различитим општинама. У реду, то је одлично, ствари се крећу у правом смеру, али ви сте уз то додали и још нешто, ви кажете да, са вашег становишта, а ту постоји супротност у односу на гледиште господина Шешеља, да бисте ви, дакле, желели да се за извесан број заштићених сведока њихов идентитет не обелодани господину Шешељу све до тренутка када не наступе, месец дана уочи тренутка када треба да сведоче. А не како је рекао господин Шешељ месец дана уочи почетка поступка. Ја сам у петак изложио своје становиште по којем би суђење требало да почне почетком новембра, с обзиром на то списак сведока треба да буде обелодањен господину Шешељу најкасније током прве недеље месеца октобра. Међутим, када је овај поступак почео прошле године Претресно веће којим је председавао судија Ори је донело одлуку у погледу заштићених сведока. Та одлука се односила на тренутак када сведоци треба да дају свој исказ. Колико мене служи памћење, а можда се варам, а уколико се варам судски саветници ће ме сместа исправити, дакле, уколико ме сећање добро служи Претресно веће је одлучило да списак свих сведока треба да буде обелодањен господину Шешељу на почетку поступка, а не у тренутку када сведоци треба да дају свој исказ. Е сада, госпођо Дал, можете ли да ми подробније разјасните ово питање.

Тужилац Кристин Дал: Колико се ја сећам ранијих одлука није постојала одлука да се сви сведоци обелодане господину Шешељу на почетку суђења, да је то био случај ми не бисмо више улагали захтеве за одлагања обелодањивања који још увек нису решени. Ја сам захвална на пажњи коју је Претресно веће посветило заштитним мерама у овом предмету, ја могу да наведем кратак списак сведока на које се ово односи и можемо да видимо, такође, на који начин се сваки од појединачних сведока уклапа у базу злочина како би господин Шешељ могао да располаже одговарајућим временом да се припреми за њихово испитивање. Међутим, цела поента је у томе да се одмере безбедносни ризици са једне стране, а са друге стране да оптужени има прилику да се упозна са идентитетом сведока који сведоче против њега. Ми желимо да доведемо ове сведоке, најпре оне сведоке за које смо тражили одлагање обелодањивања, јер се на тај начин смањује безбедносни ризик уколико они сведоче што је пре то могуће. Такође, не бих желела да преоптеретим оптуженог великим бројем нових обавештења и због тога предлажем да се они појаве на почетку суђења.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине Шешељ, имате реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, мене брине параноја коју овде показује госпођа Дал у погледу наводних безбедносних ризика за одређене сведоке. Чак за већину сведока. Њено непознавање досадашњег списка овог предмета показује и неспособност да у то уђе...

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Само тренутак, господине Шешељ, прећи ћемо на полузатворену седницу, а ја ћу вам објаснити зашто.

Господине секретару молим вас да пређемо на полузатворену седницу.

Секретаријат: На полузатвореној смо седници часни суде.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине Шешељ, када је реч о безбедносним ризицима постоји један сведок кога сте ви уосталом и сами већ навели, а за њега знамо да је био убијен. А убијен је управо у тренутку када је требало да сведочи на једном предмету пред овим судом. Овај сведок, који је убијен, већ је дао исказ у предмету Милошевић. Како је он изгубио живот то је познато. Ко га је убио, то се не зна. Према томе, постоји бар један случај бар једног сведока који је изгубио живот, а који да је до данас још увек жив би дошао да да свој исказ. Сходно томе, овде није реч о нечему чиме треба да се бавимо овлаш, ово је веома важно питање. Питање заштите сведока је једно суштински важно питање. Као и у случају када ви будете доводили своје властите сведоке можда ће и међу вашим сведоцима неки вама рећи, господине Шешељ даћу исказ у вашу корист, међутим неопходно је да ми се гарантује заштита. У том случају можда ћете и ви бити у положају да затражите заштитне мере. Јер у читавој историји овог суда, о ком год да је суђењу реч, историја показује да постоје и сведоци одбране који траже заштитне мере. Због чега. Зато што има сведока који не желе да буду изложени освети или некој репресији или другим последицама, било да је реч о сведоцима Тужилаштва или сведоцима одбране, они су у истоветном положају. Због тога Тужилаштво помиње питање заштићених сведока. Има примера пред овим судом да је један број сведока убијен, нисам ја то измислио то је чињеница из историје овог суда. С обзиром на то, неопходно је, дакле, бити обазрив када је реч о сведоцима. Е сада у овом конкретном случају реч је о сведоцима Тужилаштва. Али исто тако је могло да се догоди да у питању буду ваши сведоци.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, колико сам ја упознат никада се није десило да је убијен сведок оптужбе у предмету против неког Србина пред овим трибуналом. Било је убијања сведока, али у неким другим предметима и када није суђено Србима. Ја нећу ни да улазим у то сада. Пошто је ово затворена седница ја могу сада да кажем име, реч је о Војиславу Јекићу. Само Тужилаштво у најновијем документу којим тражи да се његово сведочење у ранијим предметима уврсти у спис, каже да он мене не терети у тим својим изјавама и сведочењима. Питање је да ли уопште и помиње моје име. Он сведочи о општим ратним околностима на територији Зворника и оптужује неке друге личности. То није сведок на коме може да се темељи осуђујућа пресуда против мене. Према томе, овакав наступ госпође Дал, представља инсинуацију, ја се сада осећам као неко ко је оптужен да је крив за убиство Војислава Јекића. Наравно, то убиство није разјашњено, али у Београду, у Србији се знају поуздано две ствари. Зна целокупна јавност да је Војислав Јекић бивши полицајац, био је командир станице полиције у Малом Зворнику, и учествовао у разним криминалним радњама. А умешан је у Арканово убиство, јер је помогао Аркановим убицама приликом бекства па када га је полиција ухапсила, он је све испричао што је знао па се појавио као сведок оптужбе на суђењу Аркановим убицама. То сви у Србији знају. И његово име није непознато у Србији. Ја вам гарантујем у овом предмету да никада ниједан сведок није излаган било каквом ризику. Једном су ми хтели то импутирати у погледу извесног Душана Спасојевића, који је био велики сиромах пре рата, а у рату постао крупан богаташ који живи у Новом Саду, и ја сам тражио од локалне власти у Новом Саду, Нови Сад је главни град Војводине и други по величини град у Србији, да са њим прекине сваку врсту пословања. Он има неку грађевинску фирму и ранија власт је са њим склапала послове. Ја тада нисам ни знао да је он сведок у мом предмету, ја сам чуо да је он лажно сведочио у неким другим предметима, начуо, ја нисам имао ни конкретну информацију то можете видети из стенограма тог разговора. То ми је Тужилаштво покушало импутирати. Сада овде госпођа Дал, показује параноју у погледу безбедносних ризика. Ја вас уверавам ниједан сведок оптужбе у овом предмету с моје стране нема никаквог безбедносног ризика. Апсолутно никаквог. И то се није дешавало ни у другим предметима против Срба у овом трибуналу. И није Војислав Јекић убијен због сведочења групи официра оптужених за Сребреницу, него је убијен због умешаности у Арканово убиство и сведочења против директних извршилаца тог убиства. То сви у Србији зна-

ју. Те убице су пуштене из затвора, јер је истекао рок притвора и сада не могу да их пронађу. То се све у Србији зна.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, када је реч о овом питању заштићених сведока желите ли да изнесете реплику на одговор господина Шешеља или да пређемо на неку другу тему.

Тужилац Кристин Дал: Мислим да би било примереније да пређемо на другу тему. Уколико бих могла укратко да се обратим

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Да се вратимо на јавну седницу

Тужилац Кристин Дал: Не, ово се односи на питање у вези са правилом 70.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Онда изволите.

Тужилац Кристин Дал: Желела бих да добијем смернице од суда. Господину Шешељу је понуђен документ у вези са сведоком по правилу 70, а који је био предмет ваше одлуке од 20. јула 2007. године. Ја сам сматрала да би било примерено да се истовремено господину Шешељу обелодани изјава сведока, а и одлука којом је одлучено да тај документ буде поверљив. Међутим, пошто је та одлука била на француском, он је вратио цео пакет и ја се бојим, ја се питам да ли је он превидео изјаву сведока коју ми јесмо превели. И помало сам забринута да ће он објаснити да му то није у потпуности обелодањено са наше стране, због тога што је део документа био на француском језику.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине Шешељ, ви сте упутили једно писмо 27. јула 2007. године, у том писму господин Шешељ се пожалио да му је Секретаријат вратио документ 301, који је он предао као поверљиви документ. Секретаријат је вратио тај документ са питањем који су тачно делови поверљиви, а који су јавног карактера. Господин Шешељ је изјавио да је он на документу ставио ознаку делимично поверљиво. Реч је о документу 301, према речима господина Шешеља, Тужилаштво такође није назначило који су одломци из овог документа поверљиви. Е сада, пре свега, када је реч о поверљивим документима и јавним документима може се рећи следеће. Тужилаштво даје документима онај статус који жели. Тужилаштво може да сматра да неки документ треба да буде заведен као поверљиви или као јавни документ. Шта треба да предузме оптужени? Оптужени такође предаје поднеске у уобичајеним околностима када му је познато да ће у свом поднеску помињати имена заштићених сведока у том случају он треба да назначи да је његов поднесак једним делом поверљив. Са своје стране, Секретаријат такође има одређену одговорност. У чему се састоји одговорност Секретаријата. Када је реч о заштићеним сведоцима, Секретаријат мора да води рачуна о томе да идентитет и заштита заштићених сведока буду очувани. Сходно томе, када Секретаријат добије документ који не носи назнаку поверљиво, а Секретаријат примети да дати документ може да поставља одређене тешкоће, у том случају Секретаријат се обраћа судском саветнику како би се поразговарало о тој потешкоћи, о том проблему. А судски саветник назначује како треба да се поступи. Уколико се покаже да је оптужени једноставно погрешно, он се о томе обавештава, он се дакле, обавештава о томе да поменути документ треба да носи ознаку поверљиво како би се проблем избегао. И тако све треба да функционише. Уколико једна од страна има разлога за оклевање и у том случају постоји одговарајући поступак. Та страна може да редигује један део свог документа и да оне делове који тој страни делују као поверљиви стави у анекс. У том случају анекс је поверљиве природе, а сам поднесак је јавне природе. Наравно, све се то решава од случаја до случаја.

Госпођо Дал, када је реч о ономе о чему сте нам ви говорили, да ли је мој одговор прикладан или је неопходно да се још нешто разјасни.

Тужилац Кристин Дал: Часни суде, уз дужно поштовање ваше речи се не односе на ову ситуацију од 20. јула 2007. године. Ви сте издали налог тако што сте упутили тај налог нашој канцеларији да се обелодани изјава сведока. Ја сам послала један кратки сажетак господину Шешељу где постоји одлука о поверљивости, а ту такође постоји, ту је укључен и сам налог, мада је он на француском језику, док је изјава сведока преведена на српски језик. Међутим, господин Шешељ је вратио цео пакет назад. Ја нисам склона да се упуштам у препуцавање када је реч о обелодањивању, ја вреднујем време господина Шешеља као и време које троши моје особље и сматрам да је на господину Шешељу да прима налоге овог суда или не. Или...

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине Шешељ, на основу онога што нам каже госпођа Дал, 20. 7. 2007, Расправно веће је донело одлуку налог на француском језику то није преведено на српски и чини се да сте ви све вратили. Можете ми молим вас то објаснити.

Проф. др Војислав Шешељ: Да, господине судија. Прво, мени нико не треба да шаље ниједан папир који није на српском језику. Друго, када добијем материјал од Тужилаштва, колико год да је ту материјала, то су цели регистратори, целе кутије, ја све прегледам, издвојим оно што није на српском језику и вратим Тужилаштву. И често попишем шта сам вратио. У овом случају добио сам, колико се сећам, цели регистратор и пратећи главни документ је био на француском језику. Зашто ја да прихватам остатак папира који су на српском језику ако је кључни документ на француском који ја не разумем. А то је био папир на три четири стране, не могу тачно да се сетим, али мислим да је био врло кратак по садржини. То није био проблем да се преведе на српски језик. И сада, уместо да Тужилаштво исправи своју грешку, оно мени упућује примедбу што сам све вратио јер је пратећи документ био на француском. Па вратио сам им неки дан три кутије регистратора, то је можда петнаестак регистратора било, 10-15, јер је у сваком пратећи документ био на енглеском. Па је онда Секретаријат, ваљда преводио на српски па ми је накнадно уручено. Ја ћу ово прихватити чим ми се и овај документ са француског преведе на српски. Ја никада нисам одбио да примим ниједан документ на српском језику. Никада. Ако ми достављају на страним језицима шта ја да радим са тим. Није проблем на мени него на Тужилаштву.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Добро, врло добро. Јасно ми је. Јасно ми је, разумем у чему је проблем. Дакле, господин Шешељ каже да када прими документ какав год био тај документ, одлука Расправног већа, неки захтеви од Тужилаштва, регистратори, било што да ће он прихватити дотични документ само ако га добије у преводу, јер у противном се он не може послужити тим документом. Будући да не говори француски, дакле, мора га добити на свом језику и жели радити на свом језику. Не знам тачно ко је, у чему се састојала одлука од 20. 7. коју сте вратили, односно са којом сте вратили те документе, али то је ипак секундарни проблем, није нешто јако важно. Морамо водити рачуна о томе да се господину Шешељу достављају документи преведени на његов језик. Дакле, у будућности покушаћемо тако поступити. Дакле, покушаћемо се потрудити да то буде могуће.

Госпођо Дал, јесте ли можда хтели наставити да одговорите на оно што је још рекао господин Шешељ или сте можда већ исцрпили све теме и одговорили на све.

Тужилац Кристин Дал: Једино још нешто да додам на крају последње везано за биљешке које сам забележила док је господин Шешељ говорио.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Идемо на јавну расправу.

Секретаријат: Сада смо на јавној расправи

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Изволите наставите госпођо Дал.

Тужилац Кристин Дал: Само секунду дакле, 8. 11. 2006. године, у вези са обелодањивањем имена сведока донесена је одлука да се све обелодани везано за злочине у Хртковцима. И то је учињено. Ми смо почели изводити доказе на тему злочина у Хртковцима и то смо и учинили. Што се тиче доказа покушавамо избећи дуплирање и покушавамо наступати хронолошки приметили смо да је било неких дуплирања. Колико сам схватила приговор господина Шешеља, он тврди да је реч о нерелевантним доказима, али мислим да се тиме треба позабавити за време суђења. Могуће је да има дупликата, да се неке ствари понављају или да нису релевантне, онда се те ствари неће усвојити у спис, али ми стварно чинимо најбоље што можемо да се адекватно презентирају документи. Дакле, сви документи који ће бити изведени за време суђења.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Да, хвала госпођо Дал. Господине Шешељ ви сте малочас покренули једну тему, а у вези са којом бих вам ја могао дати неке додатне информације. Ви сте рекли да сведоци који су без образовања без икаквих специјалних знања, да су давали исказе и то службеницима уреда Тужилаштва и да су такви људи потписивали своје изјаве на енглеском језику и накнадно по ономе што ви тврдите да ће накнадно ти сведоци оспорити садржај властитих изјава. Хтео бих то прецизирати. Хтио бих бити сасвим јасан хтио бих вам изложити како се води истрага. Уред Тужилаштва се састане са неким сведоком. Неким потенцијалним сведоком икс, ипсилон. И истражитељ уреда Тужилаштва и потенцијални сведок воде разговоре. Ти разговори понекада могу потрајати данима. Реч је о разговорима који су, дакле, понекад дугачки, трају сатима, односно данима. Након што истражитељи заврше разговоре са потенцијалним сведоком састави се писани исказ, изјава сведока. И ви сте потпуно у праву, реч је о изјави коју саставља уред Тужилаштва. Дакле, Тужилаштво напише изјаву и она у начелу треба бити потпуно верни одраз онога што је рекао сведок и та изјава се, дакле, саставља на енглеском језику. Ако је реч о истражитељу који се служи енглеским језиком, понекад су изјаве и на француском језику, али има их мало. Углавном је реч о изјавама на енглеском језику. А сведок потписује ту изјаву састављену на енглеском језику. Међутим, у принципу, по правилу уред Тужилаштва прочита поновно ту изјаву на енглеском језику и преводилац, који ради са БХС језиком, преведе сведоку оно што пише у тој изјави на енглеском језику. Дакле, сведок слуша док му се на његовом језику чита оно што је потписао на енглеском. Ево тако то изгледа тако се то ради. И то су значи, докази који се подносе, изводе пред овим судом. Узмимо да имамо сведока вива воце, исказ тај писани исказ, који ви имате у рукама, који има Тужилаштво и који је такође достављен Расправном већу ради информације се не уводи у спис, него се уводи спис када се појављује на суду сведок вива воце. У том часу се чува само записник, дакле транскрипт са свим одговорима које је сведок дао на питања која му је постављало Тужилаштво, и такође на питања која је постављао оптужени за време унакрсног испитивања. Дакле, тај исказ у писаном облику се не уводи у спис. Међутим, када се, на пример, уложи захтев по правилу 92 бис, ако се удовољи захтеву под 92 бис, у том случају се у спис усваја писана изјава. Ако имамо процедуру по члану 92 тер, сведок долази у судницу, његов писани исказ, писана изјава се потврђује за време сведочења сведока, наиме тужилац га пита да вам данас поставим иста питања као у случају вашег писаног исказа да ли бисте одговорили на исти начин. Сведок каже да, одговорио бих на исти начин и тада се та писана изјава усваја, уводи у спис. А што се тиче права одбране, везано за вива воце сведоке, дакле што се вас тиче, та писана изјава нема никакву тежину, зато што ће оно што ће имати тежину бити одговори које ће сведок дати за време унакрсног испитивања. Када имате члан 92 тер, ви можете оспоравати његове наводе на темељу писане изјаве, јер ћете је имати. Међутим, што се тиче правила 92 бис, мада сте писаним путем упутили своје примедбе прије одлуке Расправног већа, оног часа када Расправно веће донесе одлуку писана изјава се уводи у спис. Према томе, важно је знати да за време истраге у тој фази сведок разговара са службеницима Тужилаштва, представницима тужитеља, и тада се саставља писана изјава која је само резиме оних свих разговора које је имао сведок за време, дакле, које је имао сведок са ис-

тражитељима и са представницима тужитеља. Ја сам вас добро саслушао, пажљиво сам вас саслушао и схватио сам ваша страховања и тачно је да када сведок долази сведочити да се може догодити да се не може сетити онога што се догодило пре 14 или 15 година, да понекад може рећи супротно од онога што је рекао када је то записано у његовој писаној изјави. Међутим, то су питања која се постављају на самој расправи која имају тежину. Она омогућавају да се види тачно што тврди сведок било за време главног испитивања, било за време унакрсног испитивања. Или, то ће омогућити питања судија ако је то потребно. Дакле, хтио сам вам то појаснити. Додуше, тачно је да за време расправе сведоци понекад не кажу исто што су рекли за време саслушања прије расправе, то се може догодити. Или су у међувремену размислили, измене исказ, или су нешто заборавили или нешто додају то се догађа. Међутим, унакрсно испитивање има своју важност. Дакле, оно вам омогућава да укажете на прави садржај навода сведока. Ево то сам вам хтио појаснити што се тога тиче. Изволите имате реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, можда је велики проблем што сам ја и те како верзиран у методологију рада Тужилаштва. Тужилаштво саслушава у основу две врсте сведока, жртве и очевице и учеснике догађаја. Обично се учесницима догађаја саопшти да су потенцијално осумњичени по интерним правилима Тужилаштва, у том случају би морало да се врши видео снимање комплетног разговора. Често се дешава да се ти видео снимци не праве. Питања која постављају истражитељи су врло често сугестивна, а изјава се накнадно моделира, модификује у складу са интересима оптужбе. Шта је овде проблем. Тужилаштво припрема сваког свог сведока као што и одбрана припрема. Тужилаштво то ради некада данима, недељама потпуно препарира сведока. Припреми му питања која ће бити постављена у главном испитивању. Сведок има могућности да добро научи садржај своје наводне изјаве. И опет се боје да се тај сведок појави у судници и подвргне главном испитивању од стране оптужбе. Стрепе да он неће баш научити одговоре на сва питања која му дају унапред. Па им је онда погодније да се изјава директно унесе у спис као завршена ствар. Па шта ја урадим унакрсним испитивањем урадим. Мора се показати интерес правде да се изјава уврсти у спис. Ни у једном случају то до сада нису урадили, а ја инсистирам да је интерес правде да сваки сведок сведочи вива воце да га овде у судници тужилац подвргне главном испитивању. Нека се помуче мало у том препарирању.

Ја ћу вам указати на конкретан пример. Заштићени сведок ВС 17 био је предвиђен прошле године као главни и први сведок који наступа у мом процесу. Пред сам почетак процеса, Тужилаштво се појавило са захтев да се његова изјава уврсти у спис по правилу 92 тер. Дакле, кључног сведока. Они га сматрају инсајдером. Наравно, имаћу ја могућност да то оповргнем и да потпуно поништим то сведочење адекватним аргументима. Али, зашто? Они су свесни свих проблема које може имати његово сведочење. Свесни су његовог карактера, његовог социјалног понашања, његових навика, чак су ми и сами доставили документе да је склон алкохолизму и тако даље. И они се боје да тог сведока овде подвргну главним испитивању. Они би га радо довели да потврди да је она изјава коју је истражитељ правио његова изјава, па како му буде у унакрсном испитивању. Рачунају на праксу из многих предмета да се узима у обзир оно што је стајало у изјави, а унакрсно испитивање може и да се занемари. То је манир рада оптужбе. И зато се овде госпођа Дал појављује са захтевом да се енормном броју сведока изјаве уврсте у спис. Енормном броју. Да је то од тих сто сведока четири или пет, то би могло бити разумљиво и оправдано. Али тенденција оптужбе да већина сведока на тај начин буде третирана, је недопустива. Онда би се ово суђење претворило у фарсу унапред. Онда се уопште поставља питање сврхе мог учешћа у процесу. Онда је боље да моја улога буде пасивна. Да лепо овде седим док они то све своје заврше и готово. То је можда боља варијанта. На то ће ме присилити уколико и даље буду инсистирали на тако огромном броју сведока који би наступали по правилу 92 бис, тер и кватер, ако им случајно Судско веће удовољи. По духу Правилника и по Статуту сведоци морају да наступају вива воце, Правилник оставља могућности изузетака, али не може већина

сведока да буде подведена под те изузетке, 92 бис, тер и кватер су само изузеци у Правилнику и то се види из целог Правилника. А ако ће цели процес бити заснован на правилима која су предвиђена за изузетке, онда ће ово свакако бити врло изузетан процес. Али у негативном смислу.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. С обзиром на ово што сте сада рекли, хтио бих дати нека појашњења и мислим да би нам то омогућило да ствари видимо савим јасно без икакве двојбе. Што се тиче пописа сведока и сами сте рекли да има сведока који су означени као инсајдери. Значи, реч је о сведоцима који би дошли сведочити о догађајима који би могли указивати на вашу одговорност, директно вас као оптуженога. Пред сваким судом на свету важнији сведоци долазе лично, не уводе се писани докази без да се ти људи појаве пред судом. Дакле, сведоци се изводе, важни сведоци Тужилаштва ће, дакле, доћи сведочити. Ви сада страхујете, страхујете од ове процедуре 92 тер и ту да вам пружим нека појашњења. У случају када Тужилаштво предвиди извести неког сведока, на основу правила 92 тер, Тужилаштво нам се мора обратити за захтевом, мора поднети захтев. И правило 92 тер отвара за вас одбрану могућност унакрсног испитивања. Другим речима, навели сте сведока 17, дакле, узмимо да Тужилаштво одлучи извести тог сведока под 92 тер, ви, ви ћете га моћи унакрсно испитивати. Дакле, моћи ћете својим питањима оспоравати његове наводе. Ваша се права у том случају у потпуности испоштују. Узмимо затим, сведоке темељем правила 92 бис, на Расправном већу је да одлучи да ли ће усвојити или не такве захтеве. Међутим, ја ћу бити један од судија који ће морати судити о меритуму. Судаћи по пракси каква је усвојена пред овим судом, када Тужилаштво подноси захтев на основу правила 92 бис, и када се услови који се наводе у правилу 92 бис задовоље, постоји могућност да се усвоји писани исказ. Рећи ћу, скоро у свим случајевима када оптужени каже да жели унакрсно испитати сведока који се нуди на темељу правила 92 бис, у том случају Расправно веће доноси одлуку и каже сведок чија се писана изјава требала усвојити на темељу правила 92 бис, доћи ће у судницу да би био изврнут унакрсном испитивању. Према тома, ту нема аутоматизма. Немате једну писану процедуру која би се спроводила противно вашим интересима. Имате апсолутно право да унакрсно испитате сведоке по правилу 92 тер и можете тражити унакрсно испитивање за сведоке по правилу 92 бис. Једино изузеће у овим правилима је случај сведока који је преминуо, дакле, који се не може унакрсно испитати и у том случају подноси се захтев од стране Тужилаштва ради усвајања сведочења човека који је у међувремену преминуо. Ево таква су правила. Кажете господине Шешељ, кажете да ако би се то тако поступало ви не бисте хтели унакрсно испитивати, ви бисте одустали од унакрсног испитивања. Не, узмимо да Тужилаштво захтева да се поступа по правилу 92 тер, Тужилаштво дакле, полази од тога да постоји писана изјава коју је сведок потврдио, постоје документи, али ви након тога имате могућност унакрсно испитати тог сведока као да је то сведок који је овде сведочио вива воце у потпуности. Ту нема никакве разлике.

Ви сте говорили о интересу правде такође, имате право, догађало се пред овим судом да се у интересу правде усвајају неке писане изјаве, а да при том није било унакрсног испитивања. Колико се ја сећам, чак се води један предмет не могу вам сада навести име, дакле, у једном суђењу које је вођено овде саслушан је сведок, а да оптужени није био присутан. Нити оптужени нити његов бранитељ. У том случају, то је налагао интерес правде. И, такође, имате право када кажете да се интерес правде мора оправдати и мора аргументирати. Могуће су неке изнимне ситуације где је интерес правде већи и јачи од интереса неког појединца, неке стране. Знаш да све читате па сам хтио још нешто додати. Видели сте да је на пленарној седници, да су судије на пленарној седници изменили правило 75 везано за заштитне мере које се одобравају сведоцима. Сада се у име интереса правде допушта да се не тражи сагласност сведока приликом укидања заштитних мера које су му биле изворно додељене. Дакле, то је сада већ предвиђено у нашем правилнику. Но, што се вас лично тиче и што се тиче овог нашег предмета и суђења које је пред нама, данас не видим које су то писане изјаве које би Тужилаштво покушало вама иза леђа

увести у спис, а да ви немате прилику контра испитати, да немате могућност изнети своје становиште и не видим да би се тако што могло догодити. Госпођа Дал је неколико пута рекла да ће бити подношења захтева од стране Тужилаштва ради усвајања изјава из других предмета, у крајњој линији и ваше сведочење из предмета Милошевић је у том случају, затим, захтев бар што се тиче господина Бабића, који је преминуо, јасно ту не може бити контра испитивања, биће дакле, такве врсте захтева. Међутим, ваша права неће бити нарушена и неће вам бити ускраћена чак и у случају господина Бабића, имате могућност уложити поднеске и оспорити његове наводе. И Расправно веће ће све то испитати имајући у виду целокупност доказа. Ето то сам вам хтио речи. Хтио бих уклонити ваша страховања која сте нам пренели. Изволите имате реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, поента мог противљења је а ја ћу сада бити до краја једноставан у излагању овога што о чему размишљам. Поента мог противљења од укупно 102 сведока, најављена сведока Тужилаштва, колико тих сведока може наступити по правилу 92 тер. Тенденција Тужилаштва је да већина сведока иде по 92 бис, тер и кватер. И то је Тужилаштво отворено саопштило. Да ли је то прихватљиво или не. По мом мишљењу то је апсолутно неприхватљиво. Сведоци који иду под 92 бис, тер и кватер могу бити само изузети, а изузетака може бити неколико у односу на укупно 102 сведока. То је суштина мог противљења. Ако ће овде већина сведока да иде по 92 бис, тер и кватер онда од суђења нема ништа. Онда ће то бити суђење у одсуству. Онда ће то бити кафкијански процес у правом смислу речи. Огромна већина сведока морају наступити вива воце, а само изузети по 92 бис, тер и кватер. У обрнутом случају дешава се нешто што је са аспекта интереса правде недопустиво. То је суштина мог противљења. Ја, наравно, знам може се десити да неки сведок мора да иде по 92 бис, тер или кватер, али не већина сведока. А ви видите да су они припремили да већина сведока иде по том основу.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. Свакако ћете добити одговор и од мене и од госпође, Дал јер ми ћемо сада отићи на паузу. Морамо то да учинимо, ја ћу се онда позабавити питањем трајања извођења доказа па сходно томе све што је до сада речено ући ће под то опште питање.

Пауза 20 минута.

Устаните молим.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Настављамо са седницом, а тема којом бих желео сада да се бавим у потпуности се надовезује на све оно што су обе стране малочас поменуле. Господин Шешељ је скренуо пажњу на чињеницу да је Тужилаштво имало у виду између 102 и 105 сведока, а да он са своје стране жели унакрсно да испитује све ове сведоке. Ово питање ће моћи да буде решено тек онда када Претресно веће утврди колико ће времена бити додељено Тужилаштву ради извођења доказа. Као што вам је познато, приликом конференције која се одржава уочи суђења Претресно веће доноси ову одлуку. Што се мене лично тиче, ја нисам у могућности да данас донесем одлуку. Рецимо да Тужилаштво има икс сати да изведе своје доказе. Међутим, упркос томе што ја не располажем таквим овлашћењем ја ипак могу да изразим своје становиште када је реч о овом питању. А моје становиште је следеће. На списку сведока Тужилаштва предвиђа се око 100 сведока у овом тренутку. Тужилаштво не разликује сведоке вива воце, сведоке по правилу 92 тер, 92 кватер и 92 бис. Када Тужилаштво обави тај део посла неминовно неће бити сведока било вива воце или 92 тер неће их бити стотинак. Како Тужилаштво може да ради, како би припремило овај списак на одговарајући начин. Тужилаштво треба да се руководи са два критеријума. Први критеријум представљају 82 сата која су одобрена Тужилаштву како би изводило доказе. Ово време је доделило Претресно веће на чијем челу је био судија Ори. То је нека, да кажемо, претпоставка у најгорем случају. У супротном случају, ја

лично и они који ми помажу смо спровели једну рачуницу тако што смо сабрали све време које је по списку 65 тер предвиђено за 102 или 105 сведока. Приликом ове рачунице, ми смо стигли до укупног броја од 269 сати. Пошто се подразумева да неће доћи сто сведока, Претресно веће треба да утврди једно временско раздобље које би обухватало између 80 и 269 сати. Са моје тачке гледишта, ја ћу се у том смислу залагати међу својим колегама, ја ћу им рећи да би по мом мишљењу сто сати требало да буде сасвим довољно Тужилаштву. Зашто сто сати? Из следећег разлога. Неопходно је да седнице одржавамо три дана недељно, а с обзиром на то да ја председавам овим Претресним већем, а истовремено руководим једним другим поступком ја нећу бити у могућности да председавам на три седнице недељно у овом предмету. А, уосталом, то је оно што тражи и господин Шешељ како би могао на ваљан начин да се брани. Полазећи од идеје да ћемо седнице одржавати уторком, средом и четвртком сваке недеље, то нам недељно на располагању оставља десет употребљивих сати. Уколико ових десет сати помножимо са четири недеље добићемо четрдесет сати месечно. Уколико Тужилаштво има на располагању сто сати за извођење доказа и господин Шешељ ће добити сто сати за унакрсно испитивање. Самим тим у овој фази која припада Тужилаштву треба очекивати да ће се утрошити двеста сати. Другим речима пет месеци. Пет месеци јер четрдесет сати месечно, а уколико нам је потребно пет месеци то нас доводи од бројке од пет сати. Када буде наступила етапа господина Шешеља, уколико господин Шешељ такође намерава да позове исти број сведока и уколико му је такође неопходно сто сати, Тужилаштво ће добити исто тако сто сати. Дакле, поново ће нам бити потребно пет месеци. Сходно томе, уколико не искрсну неке веће препреке или незгоде, требало би да можемо да окончамо ово суђење у року од годину дана. Међутим, да би то било изводљиво неопходно је да се реше све потешкоће у вези са процедуром која успорава добро одвијање суђења. Што се мене лично тиче, мени је драже да своје време посветим изјавама сведока и садржају доказних предмета уместо да губим време на процедурална питања која на крају крајева не одлучују о томе да ли ће пресуда бити ослобађајућа или ће доћи до осуде оптуженог. Међутим, неопходно је добро се припремити за суђење и због тога ја већ неколико месеци настојим да проблеме решавам онако како се они појављују. Долазимо до закључка да у томе мало помамо и успевам. Ја сам у петак назначио Тужилаштву да сведоци по малом слову (и) треба да буду пребачени на крај, а Тужилаштво ми је данас потврдило да је то могуће. Дакле, остварујемо напредак и то у позитивном смислу речи. А да бисмо на позитивни начин донели закључак о нашем присуству када је реч о питању времена, госпођо Дал ја вас молим да већ сада предвидите да у оквиру сто сати које ћете имати на располагању, колики број сати имате намеру да посветите сведоцима о чињеницама, сведоцима вештацима, сведоцима које смо назвали инсајдерима као и главним сведоцима. Крунским сведоцима. Наравно, при томе треба водити рачуна о томе да изван број сведочења Претресно веће може да усвоји према правилу 92 бис, то важи за оне сведоке који би могли да потврде или да поткрепе исказе ранијих сведока. Уз то, ограничење да ће у случају сведочења по правилу 92 бис господин Шешељ можда тражити да неки сведоци дођу како би он могао унакрсно да их испитује. Имајући у виду ове чињенице, госпођо Дал ви треба већ сада да размислите о томе како ћете употребити тих сто сати, које би евентуално могли да буду скраћени или продужени у зависности од тога како буде гледиште мојих колега, јер не доносим само ја одлуку о овом питању. Моје колеге ће такође имати шта да кажу о томе. Међутим, мени делује као да би сто сати било примерен временски оквир, јер би нам то омогућило да одржавамо три седнице недељно док би извођење доказа трајало отприлике пет месеци.

Ето, то је оно што сам желео да кажем у овом тренутку што се тиче самог трајања суђења. Пошто се то пре свега тиче Тужилаштва, госпођо Дал да ли ви у овој фази имате нешто да ми саопштите.

Тужилац Кристин Дал: Да, хвала часни суде. Делује као да би то био веома разуман приступ. Желела бих само да разјасним да када је реч о промени распореда сведочења различити

тих сведока да то зависи од тога каква ће одлука бити донета о нашем поднеску. Ја имам овде скраћени списак оних сведока који ћу вам обезбедити после данашње седнице, видећемо да ли би било боље да доведемо ове сведоке на крају суђења, на крају извођења доказа или би било пригодније да они сведоче у оквиру исказа о бази злочина.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Добро. Господине Шешељ када бисмо усвојили временски период од сто сати, при чему би сто сати ви имали за унакрсно испитивање, шта имате о томе да кажете.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, ја мислим да је то врло разумна процена. Сто сати на располагању оптужби и сто сати на располагање мени за унакрсно испитивање. Јер треба рачунати да ћу ја онда инсистирати на истом времену за вештаке и сведоке одбране укључујући и моје лично сведочење које ће можда трајати десетак, петнаест можда и двадесет дана. Јер, ја се позивам на искуство у случају Крајишник чије је сведочење трајало укупно четрдесет дана, од тога двадесет три дана главно испитивање, десетак дана унакрсно испитивање и још колико је то било дана додатно испитивање. Томе ћу придати највећу пажњу у току припремања одбране.

Међутим, овде има један други проблем. Ја мислим да је сасвим нереално да Тужилаштво за сто сати изведе 102 или 105 сведока. То је апсолутно нереално. Ја већ на три статусне конференције, колико ме сећање служи, инсистирам да ми се одговори на питање зашто се на списку сведока налазе сведоци о бази злочина на подручју западне Славоније, Шамца, Брчког и Бијељине и зашто се база злочина у тим местима обрађује у претпретресном поднеску ако су те локације избачене из оптужнице. Вероватно ту постоји могућност уштеде у броју сведока.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Ви сте потпуно у праву о томе сте већ говорили у петак и добро сте поступили што сте ме на то подсетили. Госпођо Дал, господин Шешељ се већ осврнуо на ово питање, он је установио да су у измењеној оптужници избрисана одређена места. Међутим, ми на списку видимо да стоје сведоци који не би требало да дођу да дају исказ, с обзиром на то да се поменута места више не јављају у оптужници. Молим какво објашњење за тако нешто постоји.

Тужилац Кристин Дал: Ја бих господина Шешеља упутила на одлуку од 8. новембра 2006. године, којом се Тужилаштво даје дискреционо право да позива сведоке из ових општина под ограниченим околностима. Ја ћу пажљиво размотрити примедбе претпретресног судије у погледу тога колико времена треба посветити различитим врстама сведока, дакле, крунским сведоцима, инсајдерима, вештацима, сведоцима о чињеницама. Можда ће бити мање неопходно да се покаже једна шема у доказима уколико будемо имали на располагању сто сати, међутим, на нама је да одлучимо да ли и који искази имају одговарајућу тежину. Ја имам у виду, примам к знању, примедбу господина Шешеља у погледу тога како ми треба да изводимо своје доказе међутим, одлука о томе је на нама.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду, али предлажем вам да размислите о том питању. Са једне стране, одлуку од 8. новембра 2006. године, донело је друго Претресно веће, ја нисам у стању да вам кажем да ли ће будуће Претресно веће заузети исти начин размишљања. Што се мене лично тиче, ја ћу вам саопштити своје гледиште. С обзиром на то да су те општине изузете из оптужнице, доводити сведоке би могло да буде сувишно. Господине Шешељ имате реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, ја се у потпуности слажем, треба имати у виду да је пред вама сада и захтев за усвајање друге измењене оптужнице, мислим да је тако званичан назив. Евантуално усвајање те друге измењене оптужнице чини сасвим нерелевантном одлуку Претресног већа из новембра месеца прошле године. Јер она се односила на модификовану измењену оптужницу, и избачена је база злочина али је речено да може Тужилаштво изво-

дити доказе о обрасцу понашања. Мислим да је то била формулација ја немам пред собом тај текст. Међутим, како се то уопште више не помиње у оптужници поставља се питање, а што се онда не би укључила и нека друга места, читав низ других места, 30, 40, 50 других места. Али могућност указивања на образац понашања не значи могућност извођења доказа о бази злочина. Тако да објашњење заступника оптужбе овде није рационално, нимало рационално. У сваком случају, заступник оптужбе мора да ради на новом претпретресном поднеску. И тај претпретресни поднесак мора на време бити обелодањен. И он не сме да садржи базу злочина, обраду базе злочина ни из једне општине која се не помиње у оптужници.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. Дали сте ми прилику да кажем неколико речи о ономе што сам намеравао рећи, а то је претпретресни поднесак и то се посебно односи сада на вас. Молим вас пажљиво ме саслушајте господине Шешељ. Знам да ме пажљиво слушате али будите посебно пажљиви што се тиче претпретресног поднеска. У седмом месецу, Тужилаштво је саставило, изменило свој претпретресни поднесак, изменило у односу на шести месец. Дакле, имамо консолидовану верзију претпретресног поднеска из седмог месеца. Тај претпретресни поднесак који сам с пажњом прочитао, то је врло важан документ за вас господине Шешељ. Наиме о чему се ради, што је претпретресни поднесак. То је оптужница продубљена и предочена у детаљима, разрађена и која садржи аргументе оптужбе односно Тужилаштва. Нема никакве сумње да сте и ви простудирали тај претпретресни поднесак као што сам то ја учинио, и сигурно сте приметили да се у њему налази један план и да га излаже тужитељ. Дакле, имамо увод, затим, се говори о вашем суделовању у удруженом злочиначком подухвату, и то у три вида. Са једне стране као пропагандиста Велике Србије, затим као неко ко је регрутирао волонтере, добровољце Српске радикалне странке и као неко ко је суделовао у заједничком злочиначком подухвату. Затим, имамо Хрватску, Босну и Херцеговину, и Србију. И у четвртном поглављу оснивање и структуру Српске радикалне странке. Затим, у петом поглављу и надаље злочине који вам се стављају на терет у Хрватској, у Вођину, у Босни и Херцеговини, у Србији. И у шестом поглављу у претпретресном поднеску имамо једну правну анализу на темељу члана 7. 1, и везано за чланове 3 и 5 Статута. Дакле, комплетни аргументи Тужилаштва су изнесени у том поднеску са фуснотама и у фуснотама имамо навођење сведока који би требали доћи и потврдити оно што се наводи у тексту. Према томе, што ће се догодити, што је сада пред нама. Тужитељ ће изводити своје доказе, почеће првог расправног дана, почеће са синтезом свог претпретресног поднеска и почеће изводити своје сведоке. И то оним редоследом о коме смо говорили већ прошли петак, који ће бити одлучен, а који ће у ствари пратити претпретресни поднесак. Дакле, овај документ је од темељног значаја за вас. Зашто. Зато што када дође тренутак да судије донесу одлуку о томе каква је ваша одговорност, постоји ли ваша одговорност о злочинима који су се догодили, када ће морати донети одлуку изван сваке разумне сумње, они ће морати, при том, засновати све на доказима који су подастрти. Као што вам је познато, у пресуди, у свим текстовима пресуде, све судије у часу када расправљају, када изводе закључке они се тада осврћу на претпретресни поднесак и такође на поднесак који подноси оптужени одговарајући на претпретресни поднесак Тужилаштва. Правило 65 тер (ф) нам каже ја ћу вам га полако прочитати: "Након што тужилац достави документе поменуте у ставу (е)" другим речима у основи ради се о претпретресном поднеску, "претпретресни судија ће наложити одбрани", дакле, вама господине Шешељ, "да у року" који ћу одредити "а најкасније три седмице прије претпретресне конференције, достави претпретресни поднесак у којем ће обрадити чињенична и правна питања и који ће садржати писану изјаву у којој се наводи следеће: у општим цртама природа одбране оптуженог, питања изнесена у претпретресном поднеску тужилаца који оптужени оспорава и за свако од тих питања разлог због којег оптужени то оспорава". Другим речима, ви и ваши сарадници бисте требали обавити тај део посла и предати Расправном већу ваш претпретресни поднесак одговарајући на претпретресни поднесак Тужилаштва, у којем ћете оспорити, будући да сте се изјаснили као да нисте криви, дакле, оспоравају-

ћи аргументе Тужилаштва. Дакле, можете то учинити а, са друге стране, можете такође одлучити да то нећете учинити. Али, господине Шешељ, допустите да вам кажем да ако то не учините да би то могао бити неки хендикеп за вас. Наиме, у оквиру ове врсте процедуре, ова је процедура врло различита од онога на што сте навикли у својој земљи, нажалост ви сте већ у прошлости бивали осуђени, знате да у земљама где се примењује римско право након што су се саслушали сведоци Тужилаштво тражи пресуду, осуду и онда бранитељ даје свој пледоаје усмено да оспори аргументе Тужилаштва. И понекад се исто дају писани поднесци. Међутим, овде се примењују другачија процедура. Овде имамо са једне стране оптужницу имамо претпретресни поднесак, имамо сведоке који долазе сведочити, и имамо одбрану која игра своју улогу са своје стране. И одбрана мора саставити документ којим оспорава претпретресни поднесак. Наиме, ви то нисте обавезни учинити, не морате то учинити, али ако одлучите да то нећете учинити у том случају судије из Расправног већа, када буду морали одлучивати о целокупности доказа, имаће само пред очима претпретресни поднесак оптужбе, имаће записник сведочења сведока, не и оно што сте ви тврдили. Међутим, неће имати ваш одговор. А тај одговор је може бити за оптуженога важан. Ја сам са занимањем прочитао оно што сте написали ви, ваши сарадници када сте оспоравали различите експертске извештаје. Дакле, то што сте направили у случају експертских извештаја по мом мишљењу могли бисте без икаквог проблема направити и одговарајући на претпретресни поднесак Тужилаштва. Међутим, нема више толико пуно времена. Јер тај документ, с обзиром да је рок од три недеље пре почетка суђења, требао би бити завршен негде до десетог октобра. А сада је већ средина осмог месеца. Значи, имамо девети месец пред собом и дести месец имате два месеца да то направите. Не знам што сте ви одлучили, као што намерава да ли то намерава направити или не, било би ми драго да ми кажете какво је ваше становиште у вези са тим. Изволите.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, ја сам одлучио да свакако поднесем претпретресни поднесак одбране и ја већ радим на томе. И да тако одговорим на претпретресни поднесак оптужбе. Међутим, мени оптужба још није доставила коначну верзију претпретресног поднеска. Што се тражи у правилу 65 тер, тачка (е), алинеја 1. Коначна верзија претпретресног поднеска не може бити верзија у којој је нешто премазано црном бојом. Па ма колико то минимално изгледало. Коначна верзија претпретресног поднеска мора бити целовита верзија. Неко је мало пре поменуо да постоји тајна и јавна варијанта претпретресног поднеска оптужбе. Ја сам добио само ту јавну. Ја ту поверљиву верзију немам, није ми достављена. С обзиром да ми није достављена значи, није ми достављена коначна верзија претпретресног поднеска. То Тужилаштво може сутра да ми достави, али треба да им то наложите, јер изгледа они сами то неће да ураде. А ја ћу свакако онда у року који ви одредите и како је прописано Правилником да доставим претпретресни поднесак одбране. Можда и пре тог рока.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, у вези са тим. Дакле, везано за поверљиви претпретресни поднесак и за јавну верзију претпретресног поднеска што ћете одговорити господину Шешељу. Оно што је њему потребно то је да добије коначну верзију претпретресног поднеска, то је јасно. То му је потребно да би могао одговорити.

Тужилац Кристин Дал: Дакако, ми се потпуно слажемо са тим господине судија, колико је мени познато нема разлога да му се не доставе обе верзије. Ја сам тражила да му се обе обелодане и колико ми је познато Секретаријат је предао језичној служби све и то у електронској верзији да се преводиоцима олакша превођење. Проверићу поново да видим да ли му је то обелодањено, достављено.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Добро. Господине Шешељ госпођа Дал се слаже са вама. Дакле, морате добити тај документ преведен на ваш језик. Изволите.

Проф. др Војислав Шешељ: Утолико боље, господине судија. Што се госпођа Дал слаже, али мени је невероватно да се толико дуго чека када је реч о заиста веома малим деловима

који су премазани црном бојом. То није никакав проблем за преводилачку службу, то се за пола сата може решити. Поготово што је реч о фуснотама, дакле није описни текст у питање него су у питању неки подаци за које можда није ни потребно превођење. Изговор да је у питању преводилачка служба ја мислим да овде никако не може да стоји.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, тачно, имамо претпретресни поднесак са неким деловима који су избачени, прецртани. Било би довољно да се тај документ врати у такав облик да све оно што је прецртано црно више није прецртано него је текст, и онда не би било више проблема. Ако имате пред очима тај претпретресни поднесак гледајте молим вас 29 страницу. Имате једну фусноту на тој страници и ту се каже “државник” и након тога је прецртано, па се текст наставља. Па можда је могуће мало изменити текст и то би се врло брзо могло решити.

Тужилац Кристин Дал: Господине судија, молим вас, можете ли ми рећи који је број који се налази горе десно у углу на овом документу. Јер ми није сасвим јасно, ми нисмо предали са некаквим редакцијама, ништа није избачено у том документу који смо предали.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: 21968 је број који стоји.

Тужилац Кристин Дал: Предлажем, господине судија, да можда сада пређемо на оне тачке дневног реда које су преостале па да ми само проверимо и да се документи који требају бити предани господину Шешељу предају.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Да. Хтео сам да се сада позабавимо једном ствари која је врло важна, а реч је о нечему што ће се појавити за време суђења. Укратко смо то споменули али нисмо још ушли у детаље, технички гледано. Наиме, реч је о пруфингу, односно о припремном раду са сведоцима. Дакле, што се догађа у тим ситуацијама. Замислимо да ће неки сведок доћи сведочити у уторак. Ми ћемо дакле, заседати уторком, средом и четвртком. И узмимо да је реч о важном сведоку, дакле, имамо разлога претпоставити да ће сведок бити присутан нешто раније, да ће бити ту викенд пре тога у суботу, недељу и онда у понедељак пре расправе. О чему се ради у припремању сведока. Реч је о процедури коју сада већ знате, јер сте је споменули малопре. Наиме, тужитељ се нађе са сведоком, са својим сведоком прије расправе и с њим прође садржај његове писане изјаве, изјаве која је састављена неколико година раније, а предочи му документе који ће бити изведени за време расправе и он га тренира за сведочење на неки начин. За време те припремне фазе догађа се, и рекао бих да је то готово увек случај, да сведок унесе измене у оно што је изјавио неколико година раније. Узећу један врло једноставан пример. Узмимо да је прошло неколико година, он је први пут рекао да је у његовом селу уништена већина кућа. И када се састане са тужитељем изјавиће, не, не када сам то рекао преварио сам се нисам заправо хтио рећи већина кућа него 30 одсто кућа. Дакле, то није баш иста ствар. Дакле, појављује се нови елемент. Тужитељ има обавезу да вам то одмах саопшти. Такође, када се састане са сведоком тужилац, на пример, нема намеру да изнесе неки документ. Међутим, сада увиди да му је потребан тај документ, да га треба предочити, али тај сведок се налази на попису који сте иницијално добили. У том случају тужитељ мора известити оптуженога да ће један нови документ предочити на расправи. У чему је проблем. Узмимо на пример да ће расправа бити у 9 сати ујутру у среду. Тужитељ се састао са сведоком у уторак у 17 сати. И имао је значи, разговор са сведоком који је потрајао све до 23 сата и то се врло често догађа, у 23 сата тужитељ мора обавестити вас оптуженога да је дошло до промена. Значи, има промена у изјави сведока, и нових доказа, нових докумената, а ви сте у ћелији, спавате, а расправа треба почети сутра ујутру у 9. Узмимо да је реч о предмету, о суђењу где ради неки браненик. У том случају се информише бранитељ. Као што вам је познато, они раде без прекида нон-стоп, 24 сата. Међутим, овде нема бранитеља, имамо вас, ви се сами браните и спавате у својој ћелији, а реч је о стварима о којима морате бити информисани прије расправе која почиње у 9 сати ујутру. Зашто. Зато што прво морате то знати, и друго морате бити у стању водити

унакрсно испитивање у среду. И размишљао сам како да се тај проблем реши. Једино решење, које ја видим, било би следеће. У ћелији у којој имате библиотеку и где радите, где вам је радна соба, тамо би требало ставити факс који би био директно на линији са Тужилаштвом. Тако да у 23 сата, узмимо да тужитељ схвати да вам нешто мора обелоданити, да вас мора информисати о нечему, он то пошаље факсом. Има факсова који су тихи, потпуно без звука неће вас то пробудити. Али, ви сте рекли неки дан да се будите у четири ујутро, према томе, нема никаквог проблема, ви ћете ујутру, у зору, сазнати које су промене унесене у изјаву сведока, који су нови документи предвиђени и моћи ћете се припремити за расправу која почиње у 9 сати. Наиме, узмимо да тужитељ има неки нови документ он ће вам и тај документ факсирати. Према томе, све ћете имати на располагању, све ће вам стићи факсом. Дакако, нико још није размишљао о томе како да реши тај проблем, али ја сам професионалац и реч је о типу проблема са којима сам се већ сусретао у другим предметима на овом суду, где се догађало да бранитељи и оптужени улажу приговор зато што нису били информисани о променама. Дакле, сматрам да је то процедура коју треба применити. Тако да ви не будете затечени. Реч је о важном питању. Наиме, то су последице пруфинга, односно припремања сведока. Госпођо Дал, што се вас тиче, да ли би вам то представљало потешкоћу да господина Шешеља информирате у таквим ситуацијама.

Тужилац Кристин Дал: Ако му је потребно истовремено одмах пружити информацију чини ми се да би то било врло разумно решење. Драже ми је да не радим у 11 сати навече али понекад се то не може избећи.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Ево, господине Шешељ, сада сте добили све елементе. Шта ви мислите о томе, о овом питању, реч је о техничком питању али је у самој сржи вашег права на одбрану.

Проф. др Војислав Шешељ: Мени би много сметало да ме неко буди у 23 сата навече, али између 4 и 5 сати ујутру нимало ми не смета. Нисам сигуран, господине судија, да ће затворске власти моћи технички да изведу монтирање факса у ћелији. То би било изванредно решење. Али, какве су им могућности то не знам. Додуше, на спрату постоји телефон врло близу моје ћелије, вероватно је могуће провести линију уз неке додатне грађевинске радове.

Ја знам из случаја господина Милошевића, он није имао факс и телефон у својој ћелији, али је имао сталну канцеларију у затвору. Једна соба је била одређена за његову канцеларију, и тамо је имао и телефон и факс. Уколико се то реши са мојом ћелијом онда мени не би требала стална канцеларија у затворској згради, то би за управу затвора вероватно била нека уштеда. Али ја се надам да ће ти случајеви бити сведени на минимум и да ме неће сувише често изненађивати тако хитним документима. Јер и мени треба времена да спремим реаговање на те изменене документе. Значи, није само у питању хоћу ли се ја упознати него и које ћу радње предузети да то проверим, да нађем контра доказе, аргументе и тако даље. Значи, то би могли да буду опет изузеци али никако не сме да буде устаљена пракса.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Да, потпуно сте у праву. Међутим, из искуства вам говорим господине Шешељ, из искуства. Понекад дођу сведоци, то се може касније са вашим сведоцима догодити, знате то неће можда бити случај само са сведоцима Тужилаштва. Дакле, дође сведок и састане се за време пруфинга било са Тужилаштвом, било са одбрањеном када је реч о сведоку одбране, и понекад се догоди да сведок дође са документима, донесе документе са собом. Тужилаштво уопште није знало за те документе или одбрана у другом случају. И ево сведок каже прије шест месеци нашао сам тај документ, или те документе, значи реч је о нечему што се појавило у последњи час, а може бити врло важно. Дакле, ако се то догоди Тужилаштву, Тужилаштво је обавезно информисати оптуженог о томе да постоје ти документи, а кад је реч о међународним сведоцима, па се онда открије да имају дневнике, да су водили дневнике где су све бележили, све административне ствари из свог живота. И ево они се појаве

овде и кажу ево то је мој дневник и стављам вам га на располагање. А то, на пример, нису споменули истражитељу. Ево, то су проблеми који нам се знају појавити. Изволите.

Проф. др Војислав Шешељ: Ја знам да су се и у неким другим предметима догађали такви проблеми. Међутим, ако се тако нешто појави господине судија, онда се мора одложити сведочење тог сведока, јер се тај документ мора превести на српски јези, поготово ако је реч о међународним сведоцима. Ја ни тада нећу примати ништа на страним језицима. Овде су то адвокати у другим предметима примали, јер су били обавезани на знање енглеског језика. Па пошто већина никада није ни научила енглески језик, него су потписали изјаву да знају, а не знају, нису имали потребе то ни да читају. У овом случају, ти нови документи морају се превести, а када се преведу за мене могу бити релевантни и могу бити употребљиви у унакрсном испитивању. А док се не преведу они практично за мене не постоје.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођо Дал, господин Шешељ покреће овде питање, наиме када се такав документ појави ако документ није преведен он ће, наравно, тражити одгађање расправе. Да избегнемо тај тип проблема, постоји једно решење. Хоћемо да Тужилаштво не чека последњи час, последњи час да откријемо са каквим проблемом смо се суочили. Дакле, ако се повежете са својим сведоцима неколико недеља унапред, или месеци, и проверите имају ли документе, па вам они кажу да имају тај и тај документ на енглеском, на пример, у том случају ћете их дати превести. Изволите госпођо Дал.

Тужилац Кристин Дал: Потпуно се слажем са тим да треба антиципирати, планирати унапред, и господин Шешељ ће сигурно за време суђења инсистирати на томе да се документи обелодањују на његовом језику, не очекујем да ће променити становиште.

Ми смо проверили што је са доставом претпретресног поднеска у међувремену. И што се тиче доставе у преводу и без икаквих прецртавања, то је 10. 8. достављено господину Шешељу. Према томе, има на располагању све и то потпуну верзију документа. Нисам знала, није тачно да нисам знала, него нисам била сигурна да му је предата 10. 8. та верзија. Дакле, добио је све што је избачено из поверљиве верзије, добио је пуни текст претпретресног поднеска.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине Шешељ, изгледа да сте 10. 8. добили документ који би, с обзиром на оно што нам каже госпођа Дал, требао бити дефинитивни документ.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, апсолутно то није истина. Ја потписујем пријем сваког документа. У току августа прво сам добио стари претпретресни поднесак и његову допуну из 2003, односно 2005. године када је била допуна. И запрепастио сам се што ми то поново шаљу. А онда су ми послали нови претпретресни поднесак са тамном бојом прецртаним деловима. Никада нисам добио коначну верзију претпретресног поднеска и Тужилаштво има потврде свих докумената, Секретаријат има потврде свих докумената које сам примио. То апсолутно није истина.

Али, нико не може да ми разјасни зашто су ми уопште сада поново достављали ранији претпретресни поднесак. Неко је намерно хтео неку забуну да направи. Добио сам, дакле, стари претпретресни поднесак и његову допуну, а после неколико дана нови претпретресни поднесак са тамном бојом премазаним деловима. И то је једино што сам добио.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господин Шешељ, тврди да колико је њему познато последњи претпретресни поднесак који је добио јесте онај у којем има прецртавања.

Тужилац Кристин Дал: Ја ћу се распитати и уверити се да има на располагању све што му је потребно.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Хвала вам. Господине Шешељ враћам вам три регистратора које сте ми дали на увид, а сада бих се позабавио питањем које сте ви поставили у вези са овим регистраторима.

Ви сте се пожалили на то да вам пристиже велики број докумената, а ви не видите по чему су они релевантни. И у једном тренутку ви сте навели пример, тај пример се односио на правило службе ЈНА, правила у вези са командовањем, структуром војске и тако даље. О томе сте ми већ говорили. Можда са ваше тачке гледишта ово није непосредно важно. Међутим, могло би да се догоди да то добије одређени значај, а рећи ћу вам и који. С обзиром на то да одређеним лицима може да се пребаци да су починили то и то кривично дело, а да ти појединци носе униформу, чија год та униформа била, и уколико су били у униформи они су морали да поступе тако што су извршавали наређења. Није искључено да се међу доказима нађу и таква наређења. Ја за то не знам поуздано, ја нисам видео документацију, дакле, ово једноставно наводим као пример, износим претпоставку. Уколико су издавана наређења, да ли су та наређења састављена у складу са постојећим правилима која су била на снази у некадашњој југословенској војсци, или у ЈНА, или су пак била на снази у јединицама територијалне одбране. Уколико постоји такав случај, да би се утврдило да ли је неко наређење у складу са правилима неопходно је да оптужени има на располагању правила службе која су на снази у датом случају. И верујем да вам је Тужилаштво из тог разлога доставило сву ову документацију. Додуше, тачно је да има докумената који су у мањој или већој мери релевантни. Тачно је и то да са ваше тачке гледишта, а то може бити и тачка гледишта Претресног већа, понекад јављају питања о томе колико је овај или онај документ релевантан. Међутим, документ који наизглед није релевантан пре почетка суђења може да постане релевантан после на пример 80 сати извођења доказа Тужилаштва. Према томе, сва документација коју вам Тужилаштво обелодани према правилу 66 и 68, као и документација која се налази на списку по правилу 65 тер, сви ови документи дакле, почивају у темељу оптужнице и могуће је, такође, да се помињу и у претпретресном поднеску. Према томе, пре него што изнесете тврдњу да неки документ није релевантан неопходно је да га најпре размотрите. Чињеница је да се ви излажете ризику да вас једноставно преплави документација, да ћете можда морати да се носите са документима од неколико стотина хиљада страница, можда сте ви у стању то да учините, ви такође имате и своје сараднике али све то треба преиспитати. Тужилаштво вам је упутило те регистраторе, и ја сам их добио 29, несумњиво исто као и ви. Верујем да ће нам госпођа Дал током наредних дана послати 150 регистратора. Да ли се не варамо госпођо Дал, остало их је још 120, 130 зар не?

Тужилац Кристин Дал: Верујем да се припрема већ за ово поподне испорука следеће туре регистратора.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. Ви ћете, наравно, морати да погледате ове документе. У регистратору број 1 су спискови и то ћете на брзину да прегледате, видећете доказни предмет број 1, кроз то ћете брзо проћи. Обавићете тај посао, прегледаћете све ове документе, погледаћете који су за вас од кључног значаја који то нису, и тако даље. Међутим, све ћете то имати на располагању, јер сви документи који вам пристигну у овим регистраторима означени су бројевима од 1 до 3000 или 5000, више се не сећам, а све су то доказни предмети Тужилаштва. Међутим, када сведоци буду долазили да сведоче, такође ћете имати регистраторе са оним доказним предметима који ће бити предочени сведоку уз одговарајући број, ви ћете, наравно, списак са доказним предметима добити унапред, а на дан суђења, на дан седнице, тужилац ће вам дати регистратор само са оним доказним предметима који се предочавају сведоку. Међутим, то се одиграва у једној другој фази поступка. Оно што сам желео да вам кажем то је у вези са овим регистраторима. Госпођо Дал имате реч.

Тужилац Кристин Дал: Часни суде, када је реч о руковођењу, о логистици и тешкоћама са којима ће се суочити господин Шешељ бранећи сам себе, пало ми је на ум да би могло да

дође до тешкоћа са превозењем свих тих докумената када буде долазио из притворске јединице у суд, значи, неће он имати нека колица са собом, па сам желела да поразмислимо о томе да он има на располагању све што му је потребно како би се то обезбедило.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Госпођа Дал вам скреће пажњу на једну појединост која је такође веома важна. Приметићете, господине Шешељ, да када дође да сведочи неки сведок, Тужилаштво стигне са колицима у којима се налази неколико регистратора. То су различити документи који могу да се односе на сведока или на неки друге видове извођења доказа, тужилац дакле, пристигне са таквим колицима у свим предметима у којима сам присуствовао овде, и браниоци такође пристигну са колицима. Сви они располажу таквим превозним средством. У случају када се оптужени сам брани једини такав случај који сам лично видео је био случај господина Милошевића који је унакрсно испитивао сведоке, ја не могу сада тачно да се присетим да је он пристизао са колицима. Не служи ме баш памћење у том погледу. Али, уколико ви имате намеру да када сведок тај и тај буде дошао, биће неопходно у ствари да ваши сарадници припреме документацију како би вам она била на располагању. Да ли сте већ размислили о том питању?

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, ја ћу сам да припремам документацију, а уз мене су увек стражари који ће морати да носе тај материјал јер су моје руке у лисицама у току целог транспорта. Према томе, можда стражари да се упуте на мало бољи тренинг у физичком смислу да могу то све да издрже. Или да стражари возе колица.

Нешто друго из овога што сте ви рекли, господине судија, за мене је много важније. Бивша Југословенска народна армија је објавила као званични приручник за све официре, подофицире и војнике 1987. године збирку прописа из међународног ратног права. И нико ко је учествовао у овом рату, дакле ни официр, ни војник, ни подофицир, ни политичар не може да каже да није знао да је нешто било забрањено по међународном ратном праву. Ако су чињена кривична дела сви су знали одмах да чине кривично дело. Дакле, ту апсолутно нема никаквог изговора. И тај документ који ми је Тужилаштво доставило такође, за који сам ја знао и раније, ја сам служио војску, је довољан, али правило корпуса је ствар стратегије оружане борбе или уубеник стратегије оружане борбе за ратне школе, за генералске школе је нешто сасвим друго, то се не тиче међународног ратног права него чисто војне стратегије. Корпус је стратешка јединица у нашој војсци. Бригада може бити оперативна или стратешка јединица. Некада се и у тактичке сврхе користи бригада. Чета је тактичка војна јединица. Дакле, тактика, оператика, стратегија, логистика то су чисто војне дисциплине које се не тичу међународног ратног права. Ја унапред знам да то нису релевантни документи, јер сам стручнији у том погледу од Тужилаштва. Има ту још већи проблем на којим сам ја покушао да укажем на некој од ранијих статусних конференција. Тужилаштво обелодањује 4.000 докумената, ти документи, према схватању Тужилаштва, треба да буду уведени у спис. Како ће ти документи бити уведени у спис ако Тужилаштво има на располагању свега сто сати за извођење доказа, а 4.000 докумената. Мора овде у судници сваки документ макар да се помене и да се нешто каже о њему. Ја ћу сваког сведока испитивати о сваком документу који буде уз њега понуђен у томе што ће стражари да возе у колицима. Није мени проблем колица и вожења докумената, него што је то буквално немогуће. Овај процес је замишљен као огроман спектакуларан процес. Тужилаштво се преварило у процени да ће бити у стању да ми наметне браниоца и да то све крене како је планирано. А сада се тај велики спектакуларни процес заправо своди у физички мали процес. Сто сати Тужилаштво, сто сати одбрана и готово. Не може толико сведока и толико доказа да се проведе кроз сто сати извођења доказа. А ја нећу дозволити ниједан документ да се уведе у спис, а да ја бар не утврдим каква је веза између тог документа и сведока, и да не инсистирам да Тужилаштво овде каже зашто је тај документ релевантан. Лако је њима сада да мени пошаљу 4.000 докумената и да ме затрпају са 150 регистратора, ја већ не знам где ћу стављати те регистраторе, али то је мој проблем. Међутим, тешко ће бити да се ти документи после уведу у спис, јер ја ћу цепидлачи-

ти око сваког документа. Ја вам то гарантујем унапред. Нема аутоматског уношења у спис, апсолутно је немогуће то у процесу ове врсте. То што је то лако пролазило у другим предметима не значи, да ће овде проћи. Овде ниједан документ неће проћи у спис док ми Тужилаштво, на моје инсистирање, не каже шта је ту релевантно и док ја немам шансу да оспорим те наводе релевантности. На страну испитивање самих сведока, али Тужилаштво о томе не размишља. Ја мислим да је госпођи Дал, пошто она није дуго била у овом предмету и пошто не знам да ли је имала искуства у неком другом предмету, али очигледно не зна процедуру и има проблема са сналажењем да би њој требао неки спретнији помоћник да јој помаже у свему овоме. Да је упути у процедуру и да јој скрене пажњу да мора мало да рационализује тај приступ оптужбе. Да иде на рестрикцију докумената.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Господине Шешељ, по свему судећи Тужилаштво има у виду око 4.000 докумената. Можда је у питању мањи број, можда већи, нисам сигуран, за сада не знамо поуздано. Тужилаштво је припремило један списак докумената, а на том списку, као што сам ја то захтевао, ови документи садрже референце, упућују на одређене документе и на предметне пасусе у оптужници. Према томе, сваки документ је неопходно релевантан пошто се односи на одређени пасус оптужнице. Уколико погледате овај списак имаћете прилику да установите да се један документ често односи на више пасуса у оптужници да се односи на више тачака оптужнице. Према томе, када дође неки сведок, а то важи за све предмете, као што је на пример предмет Милошевић или било који други, документ се предочава сведоку. Сведок може да буде упознат са тим документом или да не буде упознат са њим. Као што вам је познато, судска пракса на овом суду такође дозвољава усвајање у спис оних докумената са којима сведок није упознат. Тужилац сведоку каже ево у овом документу пише то и то, да ли се ви са тиме слажете, да ли ви то оповргавате и тако даље. Ви лично, у својству оптуженог, приликом унакрсног испитивања такође можете да оспорите, да кажете ви сте рекли то и то о том пасусу, али у другом пасусу тог документа пише нешто сасвим другачије. Другим речима, тај документ пролази кроз сито и решето питања и договора. Судије га такође имају пред очима и постављају питања на основу датог документа. Сходно томе, тужилац потом тражи усвајање у спис датог документа. Одбрана може и то да оспори.

Управо сам намеравао да се позабавим овом темом, а ви сте ми баш указали прилику за то. Усвајање неког документа у спис се врши у зависности од два критеријума. Први критеријум јесте релевантност. Други критеријум јесте колика је доказна вредност неког документа. Доказна вредност може бити нула, зарез нешто до бесконачног. Међутим, неки документ може у почетку да буде у малој мери релевантан и да нема велику доказну тежину, али то не значи, да ће га због тога Претресно веће одбацити. Јер, неки документ на почетку може да не буде од неког већег интереса, међутим, како одмичу сведоци или како се стекне увид у неке друге документе може да добије на тежини. Према томе, ви сте сада овде указали на два проблема. Први проблем је број докумената. Тужилаштво неће имати довољно времена да током оних сто сати које буде имало на располагању предочи свих 4.000 докумената. Тужилаштво ће, дакле, предочити главне документе, оне који би требало да буду поменути у претпретресном поднеску у фуснотатама. Сви важни документи већ су заступљени у претпретресном поднеску, односно у њему се помињу. Дакле, ови документи ће сигурно бити предочени сведоцима. Сведоцима ће бити предочени и неки други документи. Сада говорим о вашем суђењу, али има и других предмета у којима се јављају хиљаде докумената. Судска пракса пред овим судом је следећа. Када документе није било могуће предочити неком сведоку због недостатка времена, или због великог броја документације, може се предати писмени поднесак у којем Тужилаштво накнадно тражи њихово усвајање у спис. То је могуће под условом да су документи релевантни, да имају доказну вредност и да они потврђују, поткрепљују и допуњавају исказ сведока или оно што је већ изречено у неким другим документима. После предавања овог поднеска, оптужени се са тим слаже или не, у складу са тим и сам предаје поднесак, а Претресно веће доноси одлуку. Другим речима, го-

сподине Шешељ, од ове 4.000 докумената, чије се предочавање предвиђа, Тужилаштво ће можда, материјално говорећи, имати тек толико времена да сведоцима предочи 1.000. или 2.000, шта ја знам. Међутим, уколико Тужилаштво буде желело да надопуни документацију онда ће предати писани поднесак у којем ће објаснити из којих разлога није могао да предочи те документе и тако даље. Дакле, када је реч о овом питању већ су доношене одлуке.

Исто ће важити и за вас када ви будете доводили властите сведоке. Замислимо ситуацију у којој бисте ви предвидели 20.000 докумената. Јасно је да у оквиру оних сто сати, које ћете имати на располагању, ви немате времена да предочите све ове документе. Ви ћете, дакле, начинити један избор, одлучићете се за оне који су најважнији. А што се тиче оних докумената који су мање битни, али свеједно сматрате да судије са њима треба да се упознају, ви ћете саставити један писани поднесак у којем тражите усвајање у спис ових докумената. Зашто постоји овакав поступак. Зато што ми радимо у оквиру једног мешаног система у којем се састаје римско и англосаксонско право. Шта би се догодило у вашем систему у случају истраге, сва документа би била прикупљена и усвојена у спис. И сви би имали приступ овој документацији. Међутим, овде је процедура, када је реч о извођењу доказа, у основи заснована на англосаксонском праву. Судије овог суда, захваљујући својој великој мудрости, побољшали су систем англосаксонског права, тако што су дозволили да се у спис усвајају и они документи који нису предочени сведоку. Јер, у англосаксонском праву у спис се усвајају документи искључиво посредством сведока. Али, вама је несумњиво јасно да у англосаксонском праву, када се суди у предмету у којем је реч о крађи краве, свакако се неће хиљаде докумената предочити крадљивцу краве. Међутим, када је реч о предметима са каквим треба да се носи овај суд ми морамо да консултујемо велики број докумената. И, с обзиром на тај велики број докумената, није могуће погледати сваки документ понаособ. А пошто не могу да се погледају сви документи, јер би у том случају суђења трајала по сто година и сви бисмо умрли пре њиховог завршетка, неопходно је било пронаћи неки други систем. А систем који је судска пракса овог суда спровела јесте следеће. Уопштено говорећи, документи се предочавају сведоцима и уводе се у спис посредством сведока. Међутим, када постоји велика количина докумената, а нема довољно времена, постоји поступак за усвајање докумената путем писаних поднесака. Права оптуженог се штите, јер у оквиру таквог поднеска оптужени може да оспори усвајање ових докумената. Ето то је оно што сам желео да вам ставим до знања када је реч о броју докумената који ће за вас представљати тешкоћу, који може да представља тешкоћу али то је тешкоћа коју Претресно веће решава на начин на који сам управо описао. Господине Шешељ имате реч.

Проф. др Војислав Шешељ: Господине судија, ви сте поменули мудрост судија овог трибунала, та мудрост је нашироко позната у целом свету и она је довела до тога да се на овом трибуналу комбинују најнегативнији елементи континенталног и англосаксонског права. И то је већ општепозната чињеница и у правној науци. У континенталном праву истрагу води суд, судија, истражни судија. И он проверава аутентичност докумената. А овде истрагу води искључиво Тужилаштво. Суд нема могућности да провери аутентичност докумената уколико се не појаве сведоци у судници који ће то потврдити. Тужилаштво је недавно поднело захтев да се одређен број докумената прими к знању. Ја спремам одговор на тај захтев и прихватићу да се к знању приме само они документи који су попут закона, Устава и тако даље објављени у Службеним гласницима, на пример Закон о народној одбрани, о унутрашњим пословима, о служби државне безбедности и тако даље. Све друго ћу оспоравати. Оспораваћу стенограме где нема доказа убедљивих да су аутентични. Оспораваћу разне појединачне одлуке, наређења, изјаве и тако даље. Све ћу то оспоравати па макар сто година оспоравао. То не може да се уведе у спис без извођења доказа о аутентичности. Наравно, ви и ваше колеге доносите коначни суд о релевантности и о доказној вредности. Али моје је да оспоравам релевантност и доказну вредност и да ту укрстим копље са оптужбом. И ја ћу то упорно радити. Постоје дакле, ноторне чињенице то су законски текстови свима доступни и тако даље. То могу бити и изводи из мојих књига, ја

то нећу оспоравати, ја сам поносан на све моје књиге. Велики број доказа се односи на то. Али све оно што нема доказа аутентичности ја ћу упорно и огорчено оспоравати. Ако ми се достави стенограм, наводни стенограм оснивачке скупштине Српске Демократске Странке којој ја никада нисам присуствовао, којој ја никада нисам припадао нити тој скупштини присуствовао и тако даље, Тужилаштво мора имати доказе да је то аутентично. А то мора бити сведок који је био на тој скупштини и рећи јесте то је аутентични стенограм са те скупштине. Иначе то не може да прође у спис. Може, али онда насилничким методама. У многим предметима у овом суду су примењиване те насилничке методе. Знате, ја сам добро проучавао предмет господина Милошевића и зато највише примера износим из његовог случаја, јер је Српска радикална странка у 38 књига, часописа, научног часописа "Српска слободарска мисао" објавила комплетан тај процес са изузетком затворених седница. И ја сам много научио из тог процеса. Када господин Милошевић тражи да се пресуда српског суда унесе у спис, Тужилаштво оспорава, суд доноси решење одбија се. Није релевантно не може се указати поверење српским судовима. А када се најбезначајнија изјава припадника противничке стране у овом рату понуди од стране Тужилаштва аутоматски се то уводи. Ја ћу у сваком тренутку то оспоравати. Пракса из других предмета може да буде делимично обавезујућа у овом предмету, али не негативна пракса. Не она пракса за коју ја имам чврсте доказе да је негативна и противправна. Ја ћу то упорно оспоравати.

Друго, Тужилаштво тражи да се одређен број докумената унесе у спис уз изјаве и сведочења у другим предметима мртвих сведока. Како то може. То је ван здраве памети. У англосаксонском праву не може, а не може ни у континенталном праву. То не може нигде. Наравно, документ сам по себи може бити доказно средство. Може Тужилаштво у оквиру уводне речи понудити одређен број докумената, а то је она врста докумената која је по природи неспорна. То су званични акти објављени у Службеним гласницима, у овом случају то су изводи из мојих књига, ја ћу само погледати да случајно негде нешто није фалсификовано, углавном до сада нису фалсификовали, немам разлога да сумњам унапред да ће нешто у будуће тако чинити и то је све. Могу приказати и видео снимке мојих говора, ни то нећу оспоравати. А све друго ћу оспоравати јер је моје право да оспоравам. Ако не будем имао времена да оспоравам онда ће то бити проблем за Судско веће, а не мој проблем. Морам имати прилику да све оспоравам. У противном принуђени су да праве рестрикције. Знате да они направе списак доказних предмета које нису стигли да уведу у сведочење појединог сведока и да траже аутоматски да се то усвоји, то је нешто што је по мом мишљењу недопустиво. То не допушта ни англосаксонско ни континентално право. У континенталном праву се не даје поверење тужиоцу ни по ком основу априори. И у континенталном праву тужилац је страна у поступку. У континенталном праву се не прихвата ниједан полицијски извештај, ниједна полицијска белешка, ниједно полицијско саслушање. А овде је било предмета у којима се то директно уводило у спис. У континенталном праву нелегално прислушкивање се никада не третира као доказ. Овде има предмета где је нелегално прислушкивање уношено у спис, где су транскрипти илегалног прислушкивања уношени у спис. А ретко је испитивана и аутентичност тих снимака. У овом случају Тужилаштво је понудило велики број снимљених разговора, већина су нерелевантна за овај предмет по мојој процени. Али мораће за сваки транскрипт пресретнутог телефонског разговора да прво наведу доказе о законитости прислушкивања, а онда да наведу доказе о аутентичности. Не може један сведок са основном школом, без икаквог образовања, да овде у судници препознаје мој глас. Или глас саговорника. Какав је то доказ. Мора стручњак да утврди аутентичност мог гласа на пресретнутом разговору. То је једноставно нешто што је у праву неспорно.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У вези са овим што сте сада рекли могу вам одговорити да ће Расправно веће просудити, ја вам могу само одговорити што се мене особно тиче. Говорили сте о телефонском прислушкивању, не знам тачно о чему се ради, не знам конкретно је ли ваш глас снимљен или није био снимљен, но претпоставимо да је стварно ваш глас снимљен на неки противзаконити начин. Постоји ли снимак вашег гласа, у том случају

ћемо чути аудио снимак и ви чете ћути тај аудио снимак. Ако га оспоравате, ако тврдите да то нисте ви, да је то монтирана трака имаћете прилику томе се успротивити. И Расправно веће има на основу правилника могућност да искључи сваки доказ за који сматра да је његова доказна вредност мања него што представља потребу заправо услов, задовољавање услова за правично суђење. Према томе, искључиће се такав доказ. И ако сам вас добро схватио чини ми се да имате неке страхове, страховања зато што се нешто догодило у неком другом суђењу и не слажете се са начином на који се то догодило. Али, морате имати на уму да ће ваше Расправно веће потпуно отворено расправљати, размишљати о томе и што се мене тиче ја ћу се водити врло строгим критеријумима везано за усвајање доказа. Говорили сте о аутентичности малочас. На пример, ако сматрате да неки документ није аутентичан, јер мислите да је фалсификован и тако даље имаћете прилику то рећи. Критерији поузданости неког документа, ево сада ћу вам навести те критерије. Документи који су на пример војне природе или полицијски документи, државни документи, по правилу постоји на њима жиг, потпис, датум и број под којим је заведен документ. И садржај наравно. Расправно веће којем се упути приговор због поузданости документа ће тај документ простудирати водећи се свим овим критеријумима које сам вам сада навео. Тако се поступа. А ви, на пример, ако сматрате да је жиг фалсификован, да је неко имитирао нечији потпис имаћете прилику то рећи. И моћи ћете изнети противдоказе, да докажете супротан став. Уверавам вас, господине Шешељ, може се догодити да су неки документи фалсификовани. Да је реч о лажним документима. Међутим, имате овде професионалне судије, они ће то одмах схватити. Дакле, ретко се може догодити да је оптужени у таквом положају да се наруше његова права због тога што Расправно веће усваја документе, а да их не провери. Тужилаштво, такође, има нека деонтолошка правила. Не може се користити документима који су фалсификати, јер би се у том случају Тужилаштво изложило гоњењу, судском гоњењу. Дакле, ви ћете имати право оспорити документе у које сумњате, вратићемо се на то.

Присиљен сам сада направити паузу од 20 минута јер се преводиоци морају одморити, и морамо променити траке. Дакле, наставићемо за 20 минута.

Господине Шешељ, управо су ми објаснили да преводиоци раде од данас ујутро и да не могу радити дуље од 18 сати данас. Са друге стране, присиљени смо направити паузу, јер морамо променити траке. Другим речима, нисам имао прилику говорити о свему о чему сам хтео да данас проговоримо. Мораћемо се састати поновно да наставимо разговор унутар ових статусних конференција, састати се што је прије могуће у оквиру наших припрема за суђење. Рећи ћу вам сада укратко кад ћемо се поновно наћи. Хтио сам да говоримо о поднесцима, односно захтевима који још нису решени. Али, вама је познато о чему је реч. Такође сам хтио да нешто кажемо о обелодањивању докумената, али говорили смо о томе и то прилично. И такође сам хтио да говоримо о главном испитивању и унакрсном испитивању. Али сада морамо прекинути.

Ево управо су ми рекли да имамо још пет минута на располагању. У тих пет минута који су нам преостали господине Шешељ желите нешто додати.

Проф. др Војислав Шешељ: Па не у погледу овога о чему смо до сада расправљали. Имао бих неке нове ствари да покренем али то могу одложити за следећу статусну.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: Врло добро. Госпођо Дал, да ли ви желите нешто покренути у ових пар минута који су нам преостали.

Тужилац Кристин Дал: Не, хвала господине судија.

Председавајући судија Жан Клод Антонети: У реду. Да закључимо. Господине Шешељ, што се тиче ваших услова у притворској јединици немате никаквих примедби, што се тиче вашег здравственог стања такође немате ништа додати.

У реду. Судски саветник ми каже да нешто, јуче смо врло кратко говорили о вашем сараднику који треба задовољити неке критерије, одредбе правила 45 Правилника. Хтио бих вас у потпуности умирити и додати нешто, нешто прецизирати. У ставу одлуке која се односи на примену правила 45, довољно је да један од чланова ваше шире екипе, дакле људе који су у Београду, и који ће долазити у Хаг, дакле, само једна особа буде адвокат или професор права. И ви сте ми већ дали до знања што се тиче вашег пописа имена да имате адвоката односно професора права. Према томе, ви сте испунили тај критериј и по мом мишљењу не може се тако нешто захтевати за оне који ће долазити у Хаг. Довољно је да унутар вашег тима помагача, било да се ти људи налазе у Београду, овде или негде другде, дакле, довољно је да само једна особа буде адвокат или професор права. Ево то сам вам хтио још речи.

Ево, време је да престанемо. Захваљујем вам, захваљујем свима који су врло коректно наступали за време ове расправе која је потрајала неколико сати данас и у петак, и са великим задовољством ћу вас поново видети на следећој расправи. Хвала.

Устаните молим.

СЛОБОДА ШЕШЕЉУ